

UKNF

URZĄD
KOMISJI
NADZORU
FINANSOWEGO

Dobre praktyki dotyczące zasad powołania, składu i funkcjonowania komitetu audytu

Projekt z dnia 5 listopada 2019 r.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
I. PODMIOTY OBJĘTE DEFINICJĄ JEDNOSTKI ZAINTERESOWANIA PUBLICZNEGO.	6
II. TERMIN POWOŁANIA KOMITETU AUDYTU	7
III. PODMIOTY, KTÓRE MAJĄ OBOWIĄZEK POWOŁANIA KOMITETU AUDYTU ORAZ SZCZEGÓLNE REGULACJE SEKTOROWE ODNOSZĄCE SIĘ DO DZIAŁALNOŚCI WYBRANYCH JZP	8
IV. SPOSÓB POWOŁANIA KOMITETU AUDYTU	11
1. Wymagania prawne	11
2. Dobre praktyki nadzorcze	12
V. WYMOGI DOTYCZĄCE SKŁADU KOMITETU AUDYTU ORAZ KWESTIA NIEZALEŻNOŚCI CZŁONKÓW KOMITETU AUDYTU	12
1. Wymagania prawne	12
2. Dobre praktyki.....	16
VI. WYMOGI DLA CZŁONKÓW KOMITETU AUDYTU DOTYCZĄCE WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI W DZIEDZINIE RACHUNKOWOŚCI LUB BADANIA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH.....	18
1. Wymagania prawne	18
2. Dobre praktyki.....	18
VII. WYMOGI DOTYCZĄCE POSIADANIA PRZEZ CZŁONKÓW KOMITETU AUDYTU WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI Z ZAKRESU BRANŻY, W KTÓREJ DZIAŁA JZP.....	21
1. Wymagania prawne.	21
2. Dobre praktyki.....	21
VIII. WYMOGI DOTYCZĄCE NIEZALEŻNOŚCI ORAZ POSIADANIA ODPOWIEDNIEJ WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI W PRZYPADKU POWIERZENIA RADZIE NADZORCZEJ ZADAŃ KOMITETU AUDYTU	22
1. Wymagania prawne.	22
2. Dobre praktyki.....	22
IX. ZADANIA KOMITETU AUDYTU	24
1. Wymagania prawne.	24
X. DOBRE PRAKTYKI W SPRAWIE REALIZACJI ZADAŃ (USTAWOWYCH) PRZEZ KOMITET AUDYTU.....	26
1. Monitorowanie procesu sprawozdawczości finansowej	26
2. Monitorowanie skuteczności systemów kontroli wewnętrznej, audytu wewnętrznego oraz zarządzania ryzykiem	28
3. Monitorowanie wykonywania czynności rewizji finansowej	31

4. Kontrolowanie i monitorowanie niezależności biegłego rewidenta i firmy audytorskiej, w szczególności gdy na rzecz JZP świadczone są przez firmę audytorską inne usługi niż badanie	32
XI. REALIZACJA PROCESU POWOŁANIA FIRMY AUDYTORSKIEJ	34
1. Działania realizowane przez komitet audytu JZP	34
2. Działania realizowane przez firmę audytorską/biegłego rewidenta	38
XII. POZOSTAŁE KWESTIE DOTYCZĄCE FUNKCJONOWANIA KOMITETU AUDYTU	40
XIII. PRZYKŁADOWE PYTANIA, NA KTÓRE KOMITET AUDYTU POWINIEN UZYSKAĆ ODPOWIEDŹ OD JZP LUB FIRMY AUDYTORSKIEJ	42
1. Pytania kierowane do JZP dotyczące funkcjonowania audytu wewnętrznego:	42
2. Pytania kierowane do osoby kierującej komórką audytu wewnętrznego:	44
3. Pytania dotyczące istniejącego w JZP systemu kontroli wewnętrznej:	44
4. Pytania dotyczące oceny ryzyka:	46
5. Pytania kierowane do biegłego rewidenta:	47
6. Pytania kierowane do dyrektora działu finansów JZP:	49
7. Pozostałe pytania, na które komitet audytu powinien uzyskać odpowiedź:	50
XIV. ZAŁĄCZNIK DO REKOMENDACJI	51
1. Naruszenie bezstronności i niezależności – wybrane regulacje określone w art. 69 ustawy o biegłych rewidentach.	51
2. Opis procesu zawarcia przez JZP umowy o badanie sprawozdania finansowego z firmą audytorską	54

WSTĘP

Niniejszy dokument stanowi zbiór dobrych praktyk dotyczących zasad powołania, składu oraz funkcjonowania komitetu audytu i został opracowany w związku z wprowadzeniem przez polskiego ustawodawcę obowiązku powołania komitetu audytu przez jednostki zainteresowania publicznego, zwane dalej „JZP”, które są jednocześnie podmiotami nadzorowanymi przez Komisję Nadzoru Finansowego, zwaną dalej „KNF” lub „organ nadzoru”.

W treści art. 89 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz. U. z 2019 r., poz. 1421 z późn. zm.), zwanej dalej: „ustawą o biegłych rewidentach” określono zadania KNF dotyczące wykonywania nadzoru publicznego nad działalnością JZP. Jednym z nich jest monitorowanie przestrzegania przepisów dotyczących powołania, składu i funkcjonowania komitetu audytu oraz rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego w przypadku powierzenia im funkcji komitetu audytu.

Zgodnie z regulacją określoną w art. 128 ust. 1 zd. 2 ustawy o biegłych rewidentach komitet audytu jest powoływany przez radę nadzorczą lub inny organ nadzorczy lub kontrolny, spośród członków tego organu. Jednocześnie ustawodawca w sposób szczególny uregulował kwestie dot. towarzystw emerytalnych i towarzystw funduszy inwestycyjnych, gdyż komitety audytu powołane w tych podmiotach wykonują również zadania dla funduszy zarządzanych przez te towarzystwa.

Komitet audytu dostarcza wsparcia radzie nadzorczej (o ile rada nadzorcza nie wykonuje zadań komitetu audytu), w zakresie nadzoru nad procesem sprawozdawczości finansowej, monitorowania skuteczności systemów kontroli wewnętrznej i systemów zarządzania ryzykiem oraz audytu wewnętrznego, w tym w zakresie sprawozdawczości finansowej, jednakże nie zwalnia to rady nadzorczej in gremio z nadzoru nad procesem sprawozdawczości finansowej jednostek zainteresowania publicznego. Art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351), zwanej dalej: „ustawą o rachunkowości” nakłada wprost na kierownika jednostki oraz członków rady nadzorczej lub innego organu nadzorującego jednostki obowiązek zapewnienia, aby sprawozdanie finansowe, skonsolidowane sprawozdanie finansowe, sprawozdanie z działalności oraz sprawozdanie z działalności grupy kapitałowej spełniały wymogi przewidziane w przedmiotowej ustawie. Ponadto, ustawa o rachunkowości przewiduje, że kierownik jednostki oraz członkowie rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego jednostki odpowiadają solidarnie wobec spółki za szkodę wyrządzoną działaniem lub zaniechaniem stanowiącym naruszenie obowiązku wynikającego z art. 4a ust. 1 ww. ustawy.

Ponadto, należy zwrócić uwagę, że art. 77 pkt 2 ustawy o rachunkowości przewiduje odpowiedzialność karną za niesporządzenie sprawozdania finansowego, skonsolidowanego sprawozdania finansowego, sprawozdania z działalności, sprawozdania z działalności grupy

kapitałowej, sprawozdania z płatności na rzecz administracji publicznej, skonsolidowanego sprawozdania z płatności na rzecz administracji publicznej a także za sporządzanie sprawozdań finansowych niezgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości oraz w przypadku zawarcia w nich nierzetelnych danych.

Wobec powyższego zadania i wynikająca z nich rola komitetu audytu, zostały uregulowane zarówno w ustawie o rachunkowości, jak i ustawie o biegłych rewidentach, w tym w szczególności kwestie dotyczące m.in. odpowiedzialności za nadzór nad sprawozdawczością. W tym zakresie zwiększone zostały odpowiednio wymagania i oczekiwania dot. komitetu audytu. KNF wykonuje zdania w zakresie nadzoru publicznego, w tym ma prawo do nakładania sankcji zarówno na JZP, jak i członków komitetu audytu, kierownika jednostki oraz radę nadzorczą lub inny organ nadzorujący, na których spoczywa obowiązek zapewnienia, aby sprawozdania finansowe sporządzane przez jednostkę spełniały wymagania określone w ustawie o rachunkowości.

Zawarte w niniejszym dokumencie wskazówki i dobre praktyki nie stanowią katalogu zamkniętego, są jedynie zbiorem dobrych praktyk opracowanych na podstawie wymogów określonych w ustawie o biegłych rewidentach, Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 537/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wymogów dotyczących ustawowych badań sprawozdań finansowych jednostek interesu publicznego, uchylającego decyzję Komisji 2005/909/WE (Dz.U. UE. L 158, str. 77 oraz DZ. Urz. UE L 170 str. 66), zwanym dalej: „Rozporządzeniem nr 537/2014”, dotychczasowych doświadczeń UKNF dotyczących realizacji zadań w zakresie nadzoru publicznego nad JZP oraz międzynarodowych standardach audytu wewnętrznego.

Celem przygotowanego dokumentu jest dostarczenie członkom komitetu audytu narzędzi, które powinny przyczynić się do bardziej efektywnego działania komitetu audytu. W tym zakresie chodzi zarówno o wskazówki, co do sposobu powołania, składu oraz funkcjonowania komitetu audytu, jak i nakreślenie obszarów, które zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi, powinny podlegać jego nadzorowi. Kluczowym aktem prawnym, jaki ma zastosowanie do działalności komitetu audytu jest ustawa o biegłych rewidentach oraz Rozporządzenie nr 537/2014.

Zastosowanie dobrych praktyk znajdujących się w niniejszym dokumencie powinno odbywać się zgodnie z zasadą proporcjonalności tj. z uwzględnieniem wielkości danej JZP oraz skali i zakresu prowadzonej działalności.

Podkreślić należy, że dobre praktyki przedstawione w niniejszym dokumencie powinny być stosowane z uwzględnieniem przepisów prawa regulujących działalność podmiotów, na które nałożono ustawowy obowiązek powołania komitetu audytu.

Dobre praktyki zawierają dodatkowo pytania pomocnicze odnoszące się do kwestii, na które komitet audytu powinien uzyskać odpowiedź, aby móc prawidłowo realizować swoje ustawowe zadania.

I. PODMIOTY OBJĘTE DEFINICJĄ JEDNOSTKI ZAINTERESOWANIA PUBLICZNEGO.

Ustawa o biegłych rewidentach w art. 2 pkt 9 określiła definicję JZP, która odwołuje się do pojęcia jednostki interesu publicznego, o którym mowa w Rozporządzeniu nr 537/2014. W związku z tym definicją JZP objęte zostały następujące podmioty:

- 1) emitenci papierów wartościowych dopuszczonych do obrotu na rynku regulowanym państwa Unii Europejskiej, mający siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których sprawozdania finansowe objęte są obowiązkiem badania ustawowego;
- 2) banki krajowe, oddziały instytucji kredytowych i oddziały banków zagranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz. U. z 2018 r., poz. 2187 z późn. zm.);
- 3) zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji oraz główne oddziały i oddziały zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji w rozumieniu ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz. U. z 2019 r., poz. 381 z późn. zm.);
- 4) instytucje pieniądza elektronicznego i krajowe instytucje płatnicze w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2019 r., poz. 659 z późn. zm.), spełniające kryteria dużej jednostki;
- 5) otwarte fundusze emerytalne, dobrowolne fundusze emerytalne oraz powszechne towarzystwa emerytalne w rozumieniu ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. z 2018 r., poz. 1906 z późn. zm.);
- 6) fundusze inwestycyjne otwarte, specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte oraz publiczne fundusze inwestycyjne zamknięte, w rozumieniu ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz. U. z 2018 r., poz. 1355 z późn. zm.);
- 7) towarzystwa w rozumieniu ustawy o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi, które na koniec danego roku obrotowego oraz na koniec roku obrotowego poprzedzającego dany rok obrotowy zarządzały aktywami o wartości nie mniejszej niż 10 000 000 000 zł oraz takie, które zarządzały funduszami posiadającymi łącznie nie mniej, niż 30 000 rejestrów otwartych dla uczestników;
- 8) podmioty prowadzące działalność maklerską, które na koniec danego roku obrotowego oraz na koniec roku obrotowego poprzedzającego dany rok obrotowy posiadały na rachunkach klientów aktywa o wartości nie mniejszej, niż 10 000 000 000 zł lub zarządzały aktywami o wartości nie mniejszej, niż 10 000 000 000 zł i jednocześnie posiadały minimum 10 000 klientów, z wyłączeniem podmiotów prowadzących działalność wyłącznie w zakresie przyjmowania i przekazywania zleceń nabycia lub zbycia instrumentów finansowych lub w zakresie doradztwa inwestycyjnego w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. z 2018 r., poz. 2286 z późn. zm.);
- 9) spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe w rozumieniu ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2018 r., poz. 2386 z późn. zm.), spełniające kryteria dużej jednostki.

W zakresie przytoczonych powyższej definicji JZP ustawodawca w odniesieniu do *instytucji pieniądza elektronicznego, krajowych instytucji płatniczych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych* posłużył się pojęciem „dużej jednostki” w celu określenia, czy dany rodzaj podmiotu jest objęty definicją JZP. Analogiczne kryteria ustawodawca zastosował w odniesieniu do podmiotów, które na podstawie przepisów ustawy o rachunkowości są zobowiązane do sporządzenia sprawozdania z płatności na rzecz administracji publicznej.

W celu identyfikacji czy dana jednostka spełnia kryterium dużej jednostki na koniec danego roku obrotowego (określone w art. 2 pkt 8 ustawy o biegłych rewidentach), niezbędna jest weryfikacja, na podstawie danych obejmujących 2 kolejne lata obrotowe (tj. bieżący i poprzedni rok obrotowy), czy nastąpiło przekroczenie co najmniej dwóch z trzech poniższych parametrów:

- 1) 85 000 000 zł - w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- 2) 170 000 000 zł - w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- 3) 250 osób - w przypadku średniorocznego zatrudnienia, w przeliczeniu na pełne etaty.

Jednocześnie zgodnie z powyższym, w odniesieniu do towarzystw funduszy inwestycyjnych i domów maklerskich ustawodawca wprowadził inne niż wskazane w art. 2 pkt 8 ustawy o biegłych rewidentach, dodatkowe parametry, po przekroczeniu których dany podmiot jest objęty definicją JZP i są to kryteria specyficzne dla działalności tego typu podmiotów.

II. TERMIN POWOŁANIA KOMITETU AUDYTU

JZP zostały zobowiązane do powołania komitetu audytu w terminie 4 miesiące od dnia wejścia w życie ustawy o biegłych rewidentach, tak więc powołanie komitetu powinno być nastąpić najpóźniej **do dnia 21 października 2017 r.** (art. 297 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach).

Po tym dniu wszystkie JZP - zarówno te, które rozpoczynają działalność, jak i te, które dotychczas prowadziły działalność - zostały zobowiązane do powołania komitetów audytu. Jednocześnie na mocy art. 297 ust. 2 ustawy o biegłych rewidentach JZP, które na podstawie dotychczasowych przepisów miały obowiązek powołania komitetu audytu, zostały zobowiązane do dostosowania jego składu do nowych wymogów określonych w ustawie, w terminie 4 miesiące od dnia jej wejścia w życie. Ponadto JZP, w których zadania komitetu audytu były wykonywane przez radę nadzorczą, również zostały zobowiązane do dostosowania składu rady nadzorczej do nowych wymogów określonych w ustawie o biegłych rewidentach.

Dodatkowo ustawodawca wymaga, aby nowo powstające JZP, na których ciąży obowiązek powołania komitetu audytu, powołały go w momencie rozpoczęcia działalności.

III. PODMIOTY, KTÓRE MAJĄ OBOWIĄZEK POWOŁANIA KOMITETU AUDYTU ORAZ SZCZEGÓLNE REGULACJE SEKTOROWE ODNOŚĄCE SIĘ DO DZIAŁALNOŚCI WYBRANYCH JZP

Obowiązek powołania komitetu audytu ciąży na wszystkich podmiotach objętych definicją JZP.

Ustawa o biegłych rewidentach przewiduje, że w otwartych funduszach emerytalnych, dobrowolnych funduszach emerytalnych, funduszach inwestycyjnych otwartych, specjalistycznych funduszach inwestycyjnych otwartych oraz publicznych funduszach inwestycyjnych zamkniętych funkcję komitetu audytu pełni komitet audytu powoływany odpowiednio przez: powszechne towarzystwo emerytalne lub towarzystwo funduszy inwestycyjnych (w rozumieniu ustawy o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi), będące organem danego funduszu. W odniesieniu do kwestii dot. powoływania komitetu audytu w funduszach inwestycyjnych w dniu 6 października 2017 r., UKNF na swojej stronie internetowej opublikował stanowisko w formie komunikatu https://www.knf.gov.pl/o_nas/komunikaty?articleId=58897&p_id=18.

Z treści powyższego komunikatu wynika, że w jednostkach zainteresowania publicznego stanowiących fundusze inwestycyjne, uwzględniając również specyfikę funkcjonowania i organizacji funduszy inwestycyjnych oraz inne uregulowania prawa polskiego oraz europejskiego, w ocenie Urzędu należy przyjąć podejście, opierając się na art. 128 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach, zgodnie z którym członkowie komitetu audytu funduszu inwestycyjnego powoływani są przez radę nadzorczą towarzystwa funduszy inwestycyjnych, które jest organem funduszu inwestycyjnego, spośród jej członków. Powyższe podejście jest spójne ze sposobem powoływania komitetu audytu w odniesieniu do towarzystwa funduszy inwestycyjnych stanowiącego JZP.

Jednocześnie w przypadku funduszu inwestycyjnego zakwalifikowanego przez ustawodawcę jako jednostkę zainteresowania publicznego, komitet audytu winien być powoływany i funkcjonować na takich samych zasadach niezależnie od tego, czy dane towarzystwo funduszy inwestycyjnych jest uznawane w danych okolicznościach za jednostkę zainteresowania publicznego, czy też pozostaje poza wzmiankowanym w ustawie o biegłych rewidentach kręgiem podmiotowym. Innymi słowy, skoro ustawodawca w art. 128 ust. 1 zd. 2 ustawy o biegłych rewidentach stwierdza, że członkowie komitetu audytu są powoływani przez radę nadzorczą lub inny organ nadzorczy lub kontrolny spośród członków tego organu, to zasada ta winna znajdować zastosowanie zarówno wtedy, gdy komitet audytu został powołany z tego względu, że towarzystwo funduszy inwestycyjnych jest jednostką zainteresowania publicznego, jak i wówczas, gdy tworzony komitet audytu dedykowany jest wyłącznie funduszowi inwestycyjnemu jako JZP.

Brak jest przekonujących argumentów, które nakazywałyby różnicowanie tych dwóch przypadków, w tym uzasadniałyby tworzenie oddzielnych trybów powoływania członków komitetu audytu w zależności od tego, jaką ma on pełnić funkcję. Należy zauważyć, iż z treści art. 128 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach wynika jednoznacznie, że funkcję komitetu audytu w przypadku funduszu inwestycyjnego pełni komitet audytu powołany przez towarzystwo funduszy inwestycyjnych. Z uregulowań prawnych nie wynika bowiem, iż ustawodawca zakłada dopuszczalność, czy wręcz nakaz kreowania odmiennych zasad wyłaniania składu personalnego komitetu audytu. Tak więc treść art. 128 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach należy odczytywać w ten sposób, iż komitetem audytu dedykowanym funduszowi inwestycyjnemu jest ten sam komitet audytu, niezależnie od tego czy utworzony w ramach towarzystwa komitet audytu za przedmiot swoich obowiązków ma działanie obu podmiotów (towarzystwo i fundusz) czy też tylko jednego (fundusz). Przemawia za tym również wykładnia celowościowa i funkcjonalna.

Natomiast kwestia niezależności członków komitetu audytu powinna być analizowana na poziomie podmiotu stanowiącego JZP, co w ocenie organu nadzoru wynika z treści art. 129 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na specyfikę funkcjonowania i organizacji funduszu inwestycyjnego oraz funduszu emerytalnego, które stanowią wyodrębnioną masę majątkową obdarzoną osobowością prawną, zaś za całokształt spraw związanych z zarządzaniem i reprezentowaniem funduszu inwestycyjnego oraz funduszu emerytalnego odpowiedzialne jest odpowiednio towarzystwo funduszy inwestycyjnych oraz towarzystwo funduszy emerytalnych.

W związku z powyższym, kierując się podejściem celowościowym, w ocenie Urzędu, kryteria niezależności określone w art. 129 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach, z uwagi na specyfikę funkcjonowania i działalności funduszy inwestycyjnych oraz funduszy emerytalnych, należałoby rozpatrywać również przez pryzmat niezależności odpowiednio od towarzystwa funduszy inwestycyjnych oraz towarzystwa funduszy emerytalnych, które są organami tych funduszy, uwzględniając kontekst jednostek z nimi powiązanych.

Z treści art. 128 ust. 2 ustawy o biegłych rewidentach wynikają możliwe odstępstwa w zakresie powoływania komitetu audytu, które odnoszą się do jednostek, których jedyna działalność polega na pełnieniu roli emitenta papierów wartościowych opartych na aktywach, o których mowa w art. 2 pkt 5 rozporządzenia Komisji (WE) nr 809/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r., wykonującego dyrektywę 2003/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie informacji zawartych w prospektach emisyjnych oraz formy, włączenia przez odniesienie i publikacji takich prospektów emisyjnych oraz rozpowszechniania reklam (Dz. Urz. UE L 149 z 30.04.2004, str. 307 z późn. zm.). Jednostki te nie mają obowiązku powołania komitetu audytu, ale równocześnie zostały zobowiązane, aby podać do publicznej wiadomości przyczyny, dla których w ich przypadku nie jest właściwe posiadanie komitetu audytu lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego, któremu właściwe byłoby powierzenie funkcji komitetu audytu.

Należy podkreślić, że w przypadku banków normami określającymi zasady funkcjonowania komitetu audytu są także regulacje Rozporządzenia Ministra Finansów i Rozwoju z 6 marca 2017 r. w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach (Dz. U. z 2017 r., poz. 637) zwanego dalej: Rozporządzeniem w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej w bankach. Ponadto oczekiwania organu nadzoru w kwestii m.in. komitetu audytu zostały uwzględnione w wydanej przez KNF w kwietniu 2017 r. Rekomendacji H dotyczącej systemu kontroli wewnętrznej w bankach.

Także regulacje zawarte w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 2 lipca 2019 r. w sprawie sposobu, trybu oraz warunków prowadzenia działalności przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1312) zawierają normy wpływające na zakres zadań i funkcjonowanie komitetu audytu działającego w towarzystwach funduszy inwestycyjnych. W szczególności prawodawca wskazał, iż komórka audytu wewnętrznego działającego w towarzystwie przekazuje radzie nadzorczej oraz komitetowi audytu nie rzadziej niż raz do roku pisemne sprawozdanie dotyczące wykonywania zadań powierzonych komórce audytu wewnętrznego.

Należy zwrócić uwagę, że nowelizacja ustawy o biegłych rewidentach z dnia 19 lipca 2019 roku dokonała zmian w treści regulacji określonych w art. 128 ww. ustawy o biegłych rewidentach. W przedmiotowym zakresie została uzupełniona regulacja odnosząca się do JZP będących jednostkami samorządu terytorialnego, zgodnie z którą w celu spełnienia wymogu, o którym mowa w art. 129 ust. 1 zdanie drugie (tj. posiadania przynajmniej przez 1 członka komitetu audytu wiedzy i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań), w skład komitetu audytu może być powołana osoba niebędąca członkiem organu kontrolnego jednostki.

Ponadto, przedmiotowa nowelizacja w art. 128 ustawy o biegłych rewidentach wprowadziła nowy ustęp o numerze 3a regulujący specyfikę działalności JZP wykonujących działalność na terytorium RP w formie oddziałów. W związku z powyższym ustawodawca określił, że obowiązek powołania komitetu audytu przez oddział instytucji kredytowej i oddział banku zagranicznego oraz główny oddział i oddział zakładu ubezpieczeń i zakładu reasekuracji, o których mowa w art. 2 pkt 9 lit. b i c ustawy, uznaje się za spełniony, jeżeli jednostka macierzysta tego oddziału powoła komitet ds. audytu, o którym mowa w art. 39 ust. 1 dyrektywy 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zmieniającą dyrektywę Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG oraz uchylającą dyrektywę Rady 84/253/EWG (dalej: dyrektywa 2006/43/WE) .

Kolejna wprowadzona zmiana, wynikająca z ww. nowelizacji, dotyczy spółek, które nie posiadają statusu spółki publicznej, ale zamierzają ubiegać się o dopuszczenie papierów wartościowych do obrotu na rynku regulowanym. Polega ona na dodaniu w ustawie o biegłych rewidentach art. 130a, w którym określono, iż w przypadku ww. spółek, przepisy

art. 128 ust. 1 i ust. 4 pkt 4 oraz ust. 5, art. 129 oraz art. 130 ust. 1 i 8 przedmiotowej ustawy stosuje się odpowiednio, tj. podmioty te są zobowiązane do powołania komitetu audytu, a komitet ten będzie zobowiązany do spełniania kryteriów oraz realizacji zadań określonych w tej ustawie.

IV. SPOSÓB POWOŁANIA KOMITETU AUDYTU

1. Wymagania prawne

Członkowie komitetu audytu są powoływani przez radę nadzorczą lub inny organ nadzorczy lub kontrolny spośród członków tego organu (art. 128 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach).

Przewodniczący komitetu audytu jest powoływany przez członków tego komitetu lub radę nadzorczą lub inny organ nadzorczy lub kontrolny JZP (art. 129 ust. 6 ustawy o biegłych rewidentach).

W jednostkach zainteresowania publicznego, o których mowa w art.128 ust. 4 ustawy o biegłych rewidentach, tj.:

- 1) bankach spółdzielczych,
- 2) jednostkach samorządu terytorialnego będących JZP,
- 3) spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych,
- 4) emitentach papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu na rynku regulowanym UE, mających siedzibę na terytorium RP, których sprawozdania objęte są obowiązkiem badania, bankach krajowych, oddziałach instytucji kredytowych, oddziałach banków zagranicznych, zakładach ubezpieczeń i zakładach reasekuracji, głównych oddziałach i oddziałach zakładów ubezpieczeń, instytucjach pieniądza elektronicznego i krajowych instytucjach płatniczych, które na koniec danego roku obrotowego oraz na koniec roku obrotowego poprzedzającego dany rok obrotowy nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:
 - a) 17 000 000 zł - w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
 - b) 34 000 000 zł - w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
 - c) 50 osób - w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty

pełnienie funkcji komitetu audytu może zostać powierzone radzie nadzorczej lub innemu organowi nadzorcemu lub kontrolnemu JZP.

Należy jednak zauważyć, że w przypadku, gdy walne zgromadzenie nie podejmie uchwały o powierzeniu radzie nadzorczej zadań komitetu audytu, albo nie zostanie zawarte w statucie upoważnienie dla rady nadzorczej do wykonywania zadań komitetu audytu, to rada nadzorcza powinna niezwłocznie wyłonić ze swojego składu komitet audytu.

2. Dobre praktyki nadzorcze

W świetle obecnie obowiązujących przepisów prawa, zwłaszcza przepisów ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2019 r., poz. 505 z późn. zm.), wyznaczających ramy regulacji prawnych odnoszących się do spółek handlowych, trudno jest zgodzić się z tezą, iż rada nadzorcza z własnej inicjatywy może powierzyć „sama sobie” zadania komitetu audytu. Należy poprzeć stanowisko, że powierzenie radzie nadzorczej zadań komitetu audytu jest aktem formalnym, który powinien przybrać określoną formę. W związku z powyższym, na gruncie funkcjonujących obecnie w tym zakresie regulacji prawnych, możliwe są dwa alternatywne rozwiązania. Jedno z nich to takie, które opiera się na założeniu, że powierzenie radzie nadzorczej zadań komitetu audytu następuje w formie uchwały podejmowanej przez walne zgromadzenie, natomiast drugie rozwiązanie to upoważnienie rady nadzorczej zawarte w statucie, do wykonywania zadań komitetu audytu.

V. WYMOGI DOTYCZĄCE SKŁADU KOMITETU AUDYTU ORAZ KWESTIA NIEZALEŻNOŚCI CZŁONKÓW KOMITETU AUDYTU

1. Wymagania prawne

Z treści art. 129 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach wynika, że w skład komitetu audytu wchodzi przynajmniej 3 członków. Równocześnie ustawodawca, w art. 129 ust. 6 ustawy o biegłych rewidentach wskazał, że Przewodniczący komitetu audytu jest powoływany przez członków komitetu audytu, radę nadzorczą, lub inny organ nadzorczy lub kontrolny JZP. Ponadto, z regulacji określonej w art. 129 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach wynika, że większość członków komitetu audytu, w tym jej Przewodniczący, jest niezależna od danej jednostki zainteresowania publicznego.

Ustawodawca, w treści art. 129 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach określił, że członek komitetu audytu jest niezależny od danej JZP, gdy:

- 1) nie należy, ani w okresie ostatnich 5 lat od dnia powołania nie należał do kadry kierowniczej wyższego szczebla, w tym nie jest ani nie był członkiem zarządu lub innego organu zarządzającego danej jednostki zainteresowania publicznego lub jednostki z nią powiązanej;
- 2) nie jest ani nie był, w okresie ostatnich 3 lat od dnia powołania, pracownikiem danej jednostki zainteresowania publicznego lub jednostki z nią powiązanej, z wyjątkiem sytuacji gdy członkiem komitetu audytu jest pracownik nienależący do kadry kierowniczej wyższego szczebla, który został wybrany do rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego danej jednostki zainteresowania publicznego jako przedstawiciel pracowników;

- 3) nie sprawuje kontroli w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 37 ustawy o rachunkowości lub nie reprezentuje osób lub podmiotów sprawujących kontrolę nad daną jednostką zainteresowania publicznego;
 - 4) nie otrzymuje lub nie otrzymał dodatkowego wynagrodzenia, w znacznej wysokości, od danej jednostki zainteresowania publicznego lub jednostki z nią powiązanej, z wyjątkiem wynagrodzenia, jakie otrzymał jako członek rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego, w tym komitetu audytu;
 - 5) nie utrzymuje ani w okresie ostatniego roku od dnia powołania nie utrzymywał istotnych stosunków gospodarczych z daną jednostką zainteresowania publicznego lub jednostką z nią powiązaną, bezpośrednio lub będąc właścicielem, współnikiem, akcjonariuszem, członkiem rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego, lub osobą należącą do kadry kierowniczej wyższego szczebla, w tym członkiem zarządu lub innego organu zarządzającego podmiotu utrzymującego takie stosunki;
 - 6) nie jest i w okresie ostatnich 2 lat od dnia powołania nie był:
 - a) właścicielem, współnikiem (w tym komplementariuszem) lub akcjonariuszem obecnej lub poprzedniej firmy audytorskiej przeprowadzającej badanie sprawozdania finansowego danej jednostki zainteresowania publicznego lub jednostki z nią powiązanej lub
 - b) członkiem rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego obecnej lub poprzedniej firmy audytorskiej przeprowadzającej badanie sprawozdania finansowego danej jednostki zainteresowania publicznego, lub
 - c) pracownikiem lub osobą należącą do kadry kierowniczej wyższego szczebla, w tym członkiem zarządu lub innego organu zarządzającego obecnej lub poprzedniej firmy audytorskiej przeprowadzającej badanie sprawozdania finansowego danej jednostki zainteresowania publicznego lub jednostki z nią powiązanej, lub
 - d) inną osobą fizyczną, z której usług korzystała lub którą nadzorowała obecna lub poprzednia firma audytorska lub biegły rewident działający w jej imieniu;
 - 7) nie jest członkiem zarządu lub innego organu zarządzającego jednostki, w której członkiem rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego jest członek zarządu lub innego organu zarządzającego danej jednostki zainteresowania publicznego;
 - 8) nie jest członkiem rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego danej jednostki zainteresowania publicznego dłużej niż 12 lat;
 - 9) nie jest małżonkiem, osobą pozostającą we wspólnym pożyciu, krewnym lub powinowatym w linii prostej, a w linii bocznej do czwartego stopnia - członka zarządu lub innego organu zarządzającego danej jednostki zainteresowania publicznego lub osoby, o której mowa w pkt 1-8;
 - 10) nie pozostaje w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli z członkiem zarządu lub innego organu zarządzającego danej jednostki zainteresowania publicznego lub osobą, o której mowa w pkt 1-8.
-

Ponadto, zgodnie z art. 128 ust. 4 *in fine* ustawy o biegłych rewidentach, w przypadku banków spółdzielczych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych spełniających definicję dużej jednostki, pełnienie funkcji komitetu audytu w celu wykonywania obowiązków komitetu audytu określonych m.in. w ustawie o biegłych rewidentach może zostać powierzone radzie nadzorczej lub innemu organowi nadzorczemu lub kontrolnemu JZP. Jednocześnie z treści art. 128 ust. 5 ustawy o biegłych rewidentach wynika, że do ww. podmiotów wymogi określone w art. 129 ust. 1, 3 i 5 (tj. dot. posiadania wiedzy i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych, kryteriów niezależności oraz posiadania wiedzy i umiejętności z danej branży, w której działa JZP) stosuje się odpowiednio.

Stosowanie odpowiednio przepisu art. 129 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach oznacza, że w odniesieniu do członka komitetu audytu banków spółdzielczych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych spełniających definicję dużej jednostki okresy karencji dotyczące badania warunków niezależności, określonych w art. 129 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o biegłych rewidentach wynoszą 1 rok (dla pozostałych podmiotów objętych definicją JZP odpowiednio 5 lat i 3 lata). W przypadku sektora bankowości spółdzielczej, celem proporcjonalnego zastosowania wymogu, określonego w art. 129 ust. 5 ustawy o biegłych rewidentach, tj. dot. posiadania wiedzy i umiejętności z danej branży, w której działa JZP, należy brać pod uwagę charakter więzi spółdzielczej oraz skalę i rodzaj prowadzonej działalności tak, aby kryterium to mogło w praktyce mieć zastosowanie w przypadku członków rad nadzorczych banków spółdzielczych.

Należy zauważyć, że w przypadku, gdy zadania komitetu audytu zostały powierzone radzie nadzorczej, członkowie rady nadzorczej powinni, analogicznie jak członkowie komitetu audytu, spełniać odpowiednie wymogi ustawowe. Stanowisko to zostało sformułowane w Komunikacie UKNF w sprawie nowych regulacji dotyczących komitetu audytu z dnia 11 września 2017 r., opublikowanym na stronie UKNF: „*Z treści art. 128 ust. 5 ustawy o biegłych rewidentach wynika, że w przypadku, gdy zadania komitetu audytu zostały powierzone radzie nadzorczej, członkowie rady nadzorczej powinni, analogicznie jak członkowie komitetu audytu, spełniać odpowiednie wymogi ustawowe*”.

Natomiast wobec wątpliwości, jakie istniały w odniesieniu do treści ustawy o biegłych rewidentach, w zakresie spełniania przez członków komitetu audytu wymogów niezależności, w dniu 27 września 2017 r., UKNF na swojej stronie internetowej opublikował stanowisko w formie komunikatu (https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Komunikat_UKNF_w_s_speelniania_kryterium_niezalznosci_czlonka_komitetu_audytu_jzp_58799.pdf).

W przedmiotowym stanowisku zostało wyjaśnione, że niezależność członka komitetu audytu jest oceniana w kontekście jego relacji w ramach grupy kapitałowej i jednostek powiązanych, zdefiniowanych w przepisach ustawy o rachunkowości. Zgodnie z art. 3 pkt 43 ustawy o rachunkowości, przez jednostkę powiązaną rozumie się dwie lub więcej jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej. W myśl art. 3 pkt 44 ustawy o rachunkowości, gdy

mowa jest o grupie kapitałowej, rozumie się przez to jednostkę dominującą, wraz z jednostkami zależnymi.

Przywołany powyżej art. 129 ust. 3 pkt 1-4 ustawy o biegłych rewidentach wskazuje na bezwarunkowe kryteria niezależności członka komitetu audytu w relacji z JZP oraz podmiotami powiązanymi. Ze wskazanego przepisu art. 129 ust. 3 pkt 4 ustawy o biegłych rewidentach wynika, że dopuszczalny jest równoczesny udział członka komitetu audytu JZP jako członka rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego, w tym w komitetach audytu innych JZP lub komitetach audytu powołanych w podmiotach powiązanych z JZP.

Niemniej jednak w myśl wymienionego przepisu członek komitetu audytu traci przymiot niezależności, jeżeli otrzymuje lub otrzymywał dodatkowe wynagrodzenie, w znacznej wysokości, od danej JZP lub jednostki z nią powiązanej, z wyjątkiem wynagrodzenia jakie otrzymał jako członek rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego, w tym komitetu audytu. Istotne znaczenie z punktu widzenia niezależności członka komitetu audytu JZP w ramach grupy kapitałowej ma art. 129 ust. 3 pkt 5 ustawy o biegłych rewidentach. Reguluje on kryteria niezależności członka komitetu audytu w relacji z JZP bezpośrednio lub poprzez podmioty zewnętrzne, w zakresie których kluczowe są istotne stosunki gospodarcze.

Art. 129 ust. 3 pkt 5 ustawy o biegłych rewidentach wskazuje, że:

- 1) kryterium przesądzającym o braku niezależności członka komitetu audytu jest utrzymywanie przez niego istotnych stosunków gospodarczych z jednostką zainteresowania publicznego lub podmiotem powiązaniem z tą jednostką,
- 2) utrzymywanie istotnych stosunków gospodarczych może mieć miejsce:
 - a) bezpośrednio przez członka komitetu audytu, w relacji z jednostką zainteresowania publicznego lub bezpośrednio przez członka komitetu audytu, z jednostką powiązaną z JZP (np. gdyby świadczył on usługi doradcze na rzecz jednostki zainteresowania publicznego lub podmiotu powiązanego z tą jednostką), lub
 - b) pośrednio, co dotyczy przypadku, w którym z jednostką zainteresowania publicznego lub z podmiotem powiązaniem z tą jednostką istotne stosunki gospodarcze utrzymuje jednostka organizacyjna, w której członek komitetu audytu jest:
 - właścicielem,
 - współnikiem,
 - akcjonariuszem,
 - członkiem rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego lub osobą należącą do kadry kierowniczej wyższego szczebla, w tym członkiem zarządu lub innego organu zarządzającego podmiotu utrzymującego takie stosunki.

W związku z interpretacją dokonaną przez UKNF została zastosowana w tym zakresie wykładnia celowościowa, w granicach której uwzględniono przede wszystkim: istotę niezależności członka komitetu audytu, pojęcie istotnych stosunków gospodarczych oraz istotę grupy kapitałowej.

2. Dobre praktyki

W opinii UKNF istota niezależności członka komitetu audytu sprowadza się do tego, aby ten członek nie miał żadnego interesu majątkowego poza wynagrodzeniem z tytułu pełnionej funkcji członka rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego, w tym komitetu audytu podmiotu, który kontroluje.

Ustawodawca, w odniesieniu do kwestii niezależności, posłużył się niedookreślonym pojęciem „istotnych stosunków gospodarczych”, a ustawa o biegłych rewidentach nie zawiera definicji legalnej tego pojęcia. Z powyższych względów pojęcie „istotnych stosunków gospodarczych” zostało zinterpretowane przy użyciu kontekstu literalnego oraz znaczenia praktycznego. Pomocne w tym zakresie było odwoływanie się do zaleceń Komisji Europejskiej z 2005 r. dotyczących roli dyrektorów niewykonawczych lub będących członkami rady nadzorczych spółek giełdowych, do których nawiązuje dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/56/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r., zmieniająca dyrektywę 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych (Dz. U. UE L 158/196). Zgodnie z załącznikiem nr II pkt 1 lit. e ww. zaleceń Komisji Europejskiej: „(...) Stosunki handlowe obejmują sytuację bycia znaczącym dostawcą towarów lub usług (w tym usług finansowych, prawnych, doradczych lub konsultingowych), znaczącym klientem i organizacją, która otrzymuje znacznej wysokości wkłady od spółki lub jej grupy.”.

Z istoty grupy kapitałowej wynika konieczność traktowania jej jako jednego organizmu gospodarczego, który tworzą odrębne prawnie spółki organizacyjnie podporządkowane spółce-matce. Dostrzec warto, że wybór prowadzenia biznesu właśnie w formie grupy kapitałowej, a nie pojedynczego podmiotu zależy od ich ekonomicznego właściciela (tj. dominującego lub jedynego akcjonariusza) i z reguły jest podyktowany chęcią ograniczenia ryzyka prowadzonej działalności, albo wymogami regulacyjnymi. Należy zwrócić uwagę, że traktowanie grupy kapitałowej jako „jednego organizmu gospodarczego” jest szczególnie widoczne na gruncie przepisów ustawy o rachunkowości oraz ustawy o biegłych rewidentach, które na potrzeby badania skonsolidowanych sprawozdań finansowych traktują grupy kapitałowe jako całość. Niemniej jednak, z uwagi na mnogość stanów faktycznych i sposobów organizacji grup kapitałowych, każdy przypadek należy analizować indywidualnie.

Jak zostało wskazane wyżej, ustawa o biegłych rewidentach nie definiuje pojęcia „istotnych stosunków gospodarczych”. Jednocześnie ten akt prawny nie przesądza, czy w przypadku, w którym dany członek komitetu audytu pełni także funkcje nadzorcze w podmiocie powiązany z JZP, istotne stosunki gospodarcze między JZP a podmiotami z nią powiązanymi stanowią przeszkodę dla spełniania kryterium niezależności wobec tej jednostki.

W świetle zaprezentowanej definicji pojęcia „istotnych stosunków gospodarczych”, wynikającej z ww. zaleceń Komisji Europejskiej oraz istoty niezależności członka komitetu audytu, jak i istoty grupy kapitałowej, należy stwierdzić, że art. 129 ust. 3 pkt 5 ustawy

o biegłych rewidentach nie dotyczy relacji „wewnątrz” grupy kapitałowej (np. zasiadania członka komitetu audytu w kilku spółkach z grupy, które w naturalny sposób są powiązane gospodarczo), ale relacji „zewnętrznych” (czy nawet szerzej grupy kapitałowej JZP) między JZP a członkiem komitetu audytu. Chodzi zatem o to, aby osoba, która czerpie istotne korzyści ze współpracy z JZP (względnie podmiotami z nią powiązanymi) nie wchodziła w naturalny konflikt interesów kontrolując „sama siebie”.

W opinii UKNF celowościowa wykładnia art. 129 ust. 3 pkt 5 ustawy o biegłych rewidentach, przy uwzględnieniu powyższej argumentacji, prowadzi do wniosku, że kryterium przesądającym o niezależności członka komitetu audytu od danej JZP jest nieutrzymywanie przez niego istotnych stosunków gospodarczych z jednostką zainteresowania publicznego, bezpośrednio lub poprzez podmioty zewnętrzne. Zasadne jest przyjęcie poglądu, zgodnie z którym w świetle art. 129 ust. 3 pkt 5 ustawy o biegłych rewidentach dopuszczalne jest pełnienie przez członka komitetu audytu danej jednostki zainteresowania publicznego funkcji także w radach nadzorczych (ewentualnie w innych komitetach audytu) podmiotów powiązanych z daną JZP.

W ocenie UKNF, istotność stosunków gospodarczych oraz dodatkowego wynagrodzenia należy rozpatrywać nie tylko w kontekście wysokości otrzymywanych kwot, chociaż również ona ma znaczenie. Jest to dana rozpatrywana w pierwszej kolejności, gdyż jest najbardziej obiektywna i najłatwiejsza do ustalenia. Przy czym, zdaniem UKNF, wysokość otrzymywanego wynagrodzenia w kontekście istotności należy analizować zarówno obiektywnie tj. poprzez wysokość kwoty, jak i relatywnie tj. w kontekście znaczenia otrzymywanej kwoty dla danego członka komitetu audytu. Ponadto, w ocenie istotności stosunków gospodarczych oraz dodatkowego wynagrodzenia znaczenie ma również charakter świadczonych usług, tj. czy ich świadczenie przez niezależnego członka komitetu audytu nie prowadzi do konfliktu interesów np. przez kontrolowanie własnej pracy, gdy jego usługi mają charakter doradztwa, w tym dotyczącego obszarów rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, czy podatków. Należy również zwrócić uwagę na długotrwałość współpracy z niezależnym członkiem komitetu audytu, która może prowadzić do zbytniego „zżycia się” z kontrolowaną JZP i jej zarządem, co z kolei może doprowadzić do utraty obiektywizmu i osłabienia czujności kontrolującego. W opinii UKNF, za istotne dla członka komitetu audytu można uznać również takie stosunki gospodarcze i otrzymywane wynagrodzenie, które nie jest relatywnie wysokie kwotowo, jednak ich utrzymywanie jest ważne dla tej osoby z powodów prestiżowych, np. daje jej większe możliwości zdobycia innych klientów, kontaktów lub otrzymanie lepszej pracy.

Zarząd jednostki zainteresowania publicznego powinien opracować, zatwierdzić oraz wprowadzić w życie, sporządzoną w formie pisemnej i zatwierdzoną przez radę nadzorczą, skuteczną politykę zarządzania konfliktami interesów.

Jednocześnie w przypadku danej JZP (np. TFI), gdy obowiązujące przepisy prawa regulujące m.in. materię przeciwdziałania powstawaniu konfliktów interesów wymagają uchwalenia przez

zarząd albo radę nadzorczą towarzystwa regulaminu zarządzania konfliktami interesów – regulamin zastępuje wskazaną w zdaniu pierwszym politykę.

JZP powinny wymagać od niezależnych członków komitetu audytu niezwłocznego przekazania informacji o utracie deklarowanej wcześniej niezależności.

VI. WYMOGI DLA CZŁONKÓW KOMITETU AUDYTU DOTYCZĄCE WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI W DZIEDZINIE RACHUNKOWOŚCI LUB BADANIA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

1. Wymagania prawne

Zgodnie z wymogami określonymi w art.129 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach przynajmniej jeden członek komitetu audytu posiada wiedzę i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych.

2. Dobre praktyki

Ustawa o biegłych rewidentach nie dokonała zdefiniowania ani standaryzacji wymogów w zakresie pożądanych kwalifikacji członków komitetu audytu, pozostawiając decyzję właściwym organom powołującym osoby do realizacji zadań komitetu audytu, tym samym przerzucając na nich odpowiedzialność za wybór osób posiadających wiedzę oraz umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych odpowiadających profilowi danego podmiotu. Weryfikacja spełnienia przez poszczególnych członków komitetu audytu wymogów w zakresie posiadania wiedzy i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych dokonywana jest na podstawie odpowiednio udokumentowanego wykształcenia oraz doświadczenia zawodowego.

Wymóg posiadania przez członka komitetu audytu wiedzy w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych oceniany jest przez UKNF w odniesieniu do posiadania ogółu wiadomości nabytych przez członka komitetu audytu m.in. w związku z posiadaniem wykształceniem, związanym bezpośrednio z rachunkowością lub rewizją sprawozdań finansowych, potwierdzonym dyplomem uczelni wyższej, uzyskanymi uprawnieniami lub otrzymanymi certyfikatami, dyplomami, świadectwami oraz zaświadczeniami.

Natomiast umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych w odniesieniu do członka komitetu audytu oceniane są przez UKNF w kontekście dotychczasowego doświadczenia zawodowego w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych, w szczególności nabytego w związku z pracą np. w działach księgowych, finansowo-księgowych, controllingowych, aktuariatu, bądź w firmie audytorskiej.

Zaleca się, aby członkowie komitetu, jako grupa, posiadali doświadczenie i wiedzę z zakresu rachunkowości, zarządzania finansami, zarządzania ryzykiem i kontroli wewnętrznej. Każdy

z nich powinien posiadać wiedzę i doświadczenie pozwalające na samodzielną, poprawną interpretację i ocenę sprawozdań finansowych.

Przewodniczący komitetu audytu powinien natomiast posiadać umiejętności organizacyjne i komunikacyjne, ponieważ odpowiada za efektywny przebieg posiedzeń, spotkań, a także za formułowanie zaleceń.

Właściwym byłoby, aby Przewodniczący posiadał kwalifikacje w dziedzinie rachunkowości lub rewizji finansowej, ponieważ jest on kluczową osobą w kontaktach z biegłym rewidentem, zarządem i radą nadzorczą.

Przy ocenie wiedzy, umiejętności i doświadczenia brane są pod uwagę zarówno kompetencje teoretyczne, nabyte dzięki wykształceniu i szkoleniom, jak i kompetencje praktyczne zdobyte w trakcie dotychczasowej kariery zawodowej.

UKNF oczekuje, iż JZP zapewnią, że regulacje wewnętrzne takie jak np. statut, regulamin rady nadzorczej lub regulamin komitetu audytu będą szczegółowo określały kryteria uwzględniane przy weryfikacji, czy członek komitetu audytu spełnia wymogi dotyczące wiedzy i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych, przy czym należy wziąć pod uwagę, że kryteria te nie mogą być sprzeczne z wymogami ustawowymi.

Niezależnie od powyższego stosowanie określonych oczekiwań w przedmiotowym zakresie w kwestiach dot. ocenianych kryteriów powinno odbywać się zgodnie z zasadą proporcjonalności uwzględniającą wielkość danej JZP oraz skalę i zakres prowadzonej działalności.

Uznaje się, że członek komitetu audytu posiada wiedzę i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych w szczególności jeżeli:

- 1) posiada uprawnienia biegłego rewidenta, certyfikat ACCA (*Association of Chartered Certified Accountants*); Certyfikat CIMA (*Chartered Institute of Management Accountants*) lub inne specjalistyczne krajowe lub międzynarodowe uprawnienia/certyfikaty potwierdzające wiedzę z zakresu rachunkowości lub badania sprawozdań/audytu lub
- 2) posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie zawodowe w pracy na stanowisku związanym bezpośrednio z rachunkowością lub rewizją sprawozdań finansowych, co jest w stanie udokumentować historią zatrudnienia w spółce dopuszczonej do obrotu na rynku regulowanym, w spółce spełniającej kryteria dużej jednostki lub w instytucji finansowej w rozumieniu KSH lub
- 3) posiada wiedzę nt. stosowanych przez daną JZP zasad rachunkowości, zasad sporządzania przez JZP sprawozdań finansowych i innych sprawozdań, które obowiązkowo podlegają badaniu przez biegłych rewidentów, w tym posiadają

umiejętności w zakresie interpretacji danych finansowych wynikających z ww. sprawozdań, w tym kluczowych pozycji bilansu oraz rachunku wyników.

W pozostałych przypadkach wiedza i umiejętności kandydata na członka komitetu audytu mogą być potwierdzone poprzez:

- 1) posiadane wykształcenie związane bezpośrednio z rachunkowością lub rewizją sprawozdań finansowych, potwierdzone dyplomem uczelni wyższej lub innym dokumentem lub
- 2) ukończone specjalistyczne kursy, szkolenia z zakresu rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych/audytu potwierdzone dyplomami lub innymi dokumentami lub
- 3) posiadane umiejętności w zakresie rachunkowości lub rewizji finansowej, zdobyte w ramach doświadczenia zawodowego lub
- 4) posiadanie wiedzy nt. sposobu organizacji procesu sprawozdawczości, sposobu organizacji systemu rachunkowości, w tym sposobu gromadzenia przez JZP danych oraz organizacji systemów raportowania stosowanych przez JZP, metod wyceny kluczowych pozycji bilansu oraz jakie stosuje JZP.

Dokonując wyboru członków rady nadzorczej, którzy mają zostać powołani do komitetu audytu jako członkowie posiadający wiedzę i umiejętności z zakresu rachunkowości i rewizji finansowej, JZP powinny brać pod uwagę zadania tego komitetu wynikające z ustawy o biegłych rewidentach, w szczególności związane z monitorowaniem:

- 1) procesu sprawozdawczości finansowej,
- 2) skuteczności systemów kontroli wewnętrznej i systemów zarządzania ryzykiem oraz audytu wewnętrznego, w tym w zakresie sprawozdawczości finansowej,
- 3) wykonywania czynności rewizji finansowej, w szczególności przeprowadzania badania przez firmę audytorską.

W związku z powyższymi zadaniami, poniższe okoliczności występujące samodzielnie (przy braku innych cech i warunków), nie są wystarczające do potwierdzenia wiedzy i umiejętności kandydata na członka komitetu audytu w dziedzinie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych:

- 1) posiadanie wykształcenia w zakresie prawa, ekonomii, zarządzania, finansów (w tym na kierunku finanse i bankowość);
- 2) ukończenie kursu/szkolenia niezapewniającego niezbędnej wiedzy do realizacji zadań komitetu audytu;
- 3) historia zatrudnienia, jeśli kandydat zajmował się kwestiami spoza zakresu rachunkowości, w następującym charakterze: pracownika banku, pracownika towarzystwa funduszu inwestycyjnego, analityka finansowego, prezesa spółki, radcy

prawnego, wykładowcy przedmiotów i autora badań naukowych oraz publikacji niezwiązanych bezpośrednio z rachunkowością;

- 4) posiadanie licencji maklera papierów wartościowych lub licencji doradcy inwestycyjnego.

VII. WYMOGI DOTYCZĄCE POSIADANIA PRZEZ CZŁONKÓW KOMITETU AUDYTU WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI Z ZAKRESU BRANŻY, W KTÓREJ DZIAŁA JZP.

1. Wymagania prawne.

Ustawa o biegłych rewidentach określiła (art. 129 ust. 5) również wymóg, aby członkowie komitetu audytu posiadali wiedzę i umiejętności z zakresu branży, w której działa JZP. Ustawodawca określił, że warunek ten jest spełniony jeśli przynajmniej jeden członek komitetu audytu posiada wiedzę i umiejętności z zakresu tej branży lub poszczególni członkowie w określonych zakresach posiadają wiedzę i umiejętności z zakresu tej branży.

2. Dobre praktyki.

W opinii UKNF wskazane byłoby, aby regulacje wewnętrzne, takie jak np. statut, regulamin rady nadzorczej lub regulamin komitetu audytu - szczegółowo określały kryteria, jakie są uwzględniane przy weryfikacji, czy członek komitetu audytu spełnia wymogi dotyczące wiedzy i umiejętności w zakresie branży w jakiej działa JZP.

Zdaniem UKNF znajomość branży powinna być potwierdzona i udokumentowana zarówno poprzez przebieg dotychczasowej kariery zawodowej członka komitetu audytu, jak i poprzez posiadane wykształcenie, co jednoznacznie określi, czy dana osoba posiada umiejętności i niezbędną wiedzę na temat specyfiki danej branży, w której działa JZP.

VIII. WYMOGI DOTYCZĄCE NIEZALEŻNOŚCI ORAZ POSIADANIA ODPOWIEDNIEJ WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI W PRZYPADKU POWIERZENIA RADZIE NADZORCZEJ ZADAŃ KOMITETU AUDYTU

1. Wymagania prawne.

Przepisy ustawy o biegłych rewidentach, w przeciwieństwie do poprzednio obowiązujących regulacji, wprost rozstrzygają kwestie stosowania wymogu niezależności, konieczności posiadania wiedzy i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych oraz wiedzy i umiejętności z zakresu danej branży, w której działa dana JZP, w przypadku, gdy pełnienie funkcji komitetu audytu zostało powierzone radzie nadzorczej lub innemu organowi nadzorczemu lub kontrolnemu JZP, a także w sytuacji, gdy powszechne towarzystwo emerytalne oraz towarzystwo funduszy inwestycyjnych realizuje zadania komitetu audytu dla zarządzanych przez nie funduszy. Z treści art. 128 ust. 5 ustawy o biegłych rewidentach wynika, że wymogi określone w art. 129 ust. 1, 3 i 5 ustawy o biegłych rewidentach (tj. dotyczące posiadania wiedzy i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych, niezależności oraz posiadania wiedzy i umiejętności z danej branży w której działa JZP) stosuje się odpowiednio, przy czym, w przypadku członków rad nadzorczych lub innych organów nadzorczych lub kontrolnych realizujących zadania komitetu audytu w ramach rady nadzorczej w bankach spółdzielczych oraz spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych wymogi dotyczące niezależności, odnoszące się do okresu zatrudnienia w JZP (art. 129 ust. 3 pkt 1) lub zasiadania na stanowiskach kierowniczych lub nadzorczych w JZP (art. 129 ust. 3 pkt 2), zostały skrócone do 1 roku.

2. Dobre praktyki.

Spełnianie przez członków komitetu audytu wymogów określonych w ustawie o biegłych rewidentach stanowi m.in. element oceny dokonywanej przez UKNF w ramach tzw. „czynności z za biurka”, w tym w trakcie przeprowadzanego co roku procesu BION (badania i oceny nadzorczej) JZP, co dotyczy jednostek, które są objęte tzw. nadzorem ostrożnościowym realizowanym przez KNF, a także w trakcie realizacji czynności nadzorczych prowadzonych w siedzibie JZP, tj. w trakcie inspekcji lub wizyt nadzorczych.

Ponadto, UKNF w odniesieniu do wybranych JZP pozyskuje informacje na temat członków komitetu audytu w związku z prowadzonymi postępowaniami o zatwierdzenie członków rady nadzorczej, a także w związku z powiadomieniami dotyczącymi zmian w składach osobowych organów nadzorczych i kontrolnych (np. TFI, PTE), które są składane przez JZP do UKNF. Jednocześnie UKNF został wyposażony w narzędzie nadzorcze, jakim jest możliwość przeprowadzania czynności kontrolnych w siedzibie JZP, a także możliwość żądania udzielenia informacji, wyjaśnień i przekazania dokumentów lub sporządzania ich kopii, w tym objętych obowiązkiem zachowania tajemnicy w celu monitorowania przestrzegania przepisów dotyczących powołania, składu i funkcjonowania komitetu audytu albo rady nadzorczej lub

innego organu nadzorczego lub kontrolnego w przypadku powierzenia im funkcji komitetu audytu.

Należy podkreślić, że w Rozporządzeniu w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej w bankach, zostały określone uprawnienia i zadania dla komitetów audytu w bankach. Zgodnie z § 32 ust. 5 pkt. 2 ww. Rozporządzenia zarząd banku odpowiada za opracowanie polityki zgodności i zapewnienie jej przestrzegania oraz składa radzie nadzorczej lub komitetowi audytu, jeżeli został powołany, raporty w sprawie zarządzania w banku ryzykiem braku zgodności. Z kolei na podstawie § 37 pkt 8 ww. Rozporządzenia komitet audytu w bankach posiada uprawnienia do otrzymywania od komórki do spraw zgodności okresowych raportów w zakresie ryzyka braku zgodności. Ponadto, zgodnie z § 34 ust. 4 oraz w związku z § 34 ust. 3 przedmiotowego Rozporządzenia komitet audytu funkcjonujący w banku corocznie wydaje opinię odnośnie oceny adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej, w tym dotyczącą funkcji kontroli, komórki do spraw zgodności oraz komórki audytu wewnętrznego.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 lipca 2019 r. w sprawie sposobu, trybu oraz warunków prowadzenia działalności przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1312) zawiera normy wpływające na zakres zadań i funkcjonowanie komitetu audytu lub rady nadzorczej działających w towarzystwach funduszy inwestycyjnych.

Na podstawie § 3 ust. 4 ww. rozporządzenia uchwalany jest przez zarząd albo radę nadzorczą towarzystwa regulamin systemu nadzoru zgodności działalności z prawem. Natomiast komórka nadzoru zgodności działalności z prawem kierowana przez inspektora nadzoru w towarzystwie odpowiednio dokumentuje wyniki przeprowadzonych kontroli oraz przedstawia je właściwym organom towarzystwa. Ponadto inspektor nadzoru, nie rzadziej niż raz do roku, sporządza sprawozdanie z funkcjonowania systemu nadzoru zgodności działalności z prawem i przekazuje je zarządowi oraz radzie nadzorczej towarzystwa. Sprawozdanie zawiera w szczególności zestawienie wyników kontroli działalności towarzystwa oraz osób zatrudnionych w towarzystwie według kryterium zgodności z przepisami prawa oraz procedurami i regulaminami wewnętrznymi, obowiązującymi w towarzystwie, a także ocenę adekwatności działającego systemu nadzoru zgodności działalności z prawem oraz działań podejmowanych w celu wykonywania przez towarzystwo i zarządzane przez nie fundusze inwestycyjne obowiązków wynikających z przepisów prawa.

Równocześnie inspektor nadzoru w towarzystwie odbiera od firmy audytorskiej dokonującej badania lub przeglądu sprawozdań finansowych funduszy zarządzanych przez towarzystwo oświadczenie potwierdzające jej niezależność i niezależność biegłych rewidentów dokonujących badania lub przeglądu, informacje dotyczące innych usług świadczonych przez firmę audytorską na rzecz funduszy inwestycyjnych zarządzanych przez towarzystwo czy też informacje o zagrożeniach niezależności firmy audytorskiej oraz czynnościach zastosowanych w celu ograniczenia tych zagrożeń.

Przepisy rozporządzenia regulują także kwestie przekazywania radzie nadzorczej oraz komitetowi audytu, nie rzadziej niż raz do roku, pisemnych sprawozdań dotyczących wykonywania zadań powierzonych komórce audytu wewnętrznego, w tym dotyczących weryfikacji systemów oraz procedur i regulaminów wewnętrznych obowiązujących w towarzystwie, według kryterium prawidłowości i skuteczności wypełniania przez towarzystwo obowiązków wynikających z przepisów oraz o podjętych działaniach mających na celu eliminację nieprawidłowości.

Natomiast z treści stanowiska UKNF z dnia 20 lipca 2018 r. wynika, że komitet audytu w zakładach ubezpieczeń nadzoruje również funkcje zgodności.

IX. ZADANIA KOMITETU AUDYTU

1. Wymagania prawne.

Do zadań komitetu audytu należy w szczególności (art. 130 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach):

- 1) monitorowanie:
 - a) procesu sprawozdawczości finansowej;
 - b) skuteczności systemów kontroli wewnętrznej i systemów zarządzania ryzykiem oraz audytu wewnętrznego, w tym w zakresie sprawozdawczości finansowej;
 - c) wykonywania czynności rewizji finansowej, w szczególności przeprowadzania przez firmę audytorską badania, z uwzględnieniem wszelkich wniosków i ustaleń Komisji Nadzoru Audytowego (dalej: KNA) wynikających z kontroli przeprowadzonej w firmie audytorskiej;
- 2) kontrolowanie i monitorowanie niezależności biegłego rewidenta i firmy audytorskiej, w szczególności w przypadku, gdy na rzecz jednostki zainteresowania publicznego świadczone są przez firmę audytorską inne usługi niż badanie sprawozdań finansowych (tj. takie które nie stanowią zabronionych usług w myśl art. 5 Rozporządzenia nr 537/2014 oraz zapewnienie, że biegły rewident nie świadczy usług zabronionych na podstawie przepisów krajowych);
- 3) informowanie rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego jednostki zainteresowania publicznego o wynikach badania oraz wyjaśnianie, w jaki sposób badanie to przyczyniło się do rzetelności sprawozdawczości finansowej w jednostce zainteresowania publicznego, a także jaka była rola komitetu audytu w procesie badania;
- 4) dokonywanie oceny niezależności biegłego rewidenta oraz wyrażanie zgody na świadczenie przez niego dozwolonych usług niebędących badaniem w jednostce zainteresowania publicznego;
- 5) opracowywanie polityki wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzania badania;

- 6) opracowywanie polityki świadczenia przez firmę audytorską przeprowadzającą badanie, przez podmioty powiązane z tą firmą audytorską oraz przez członka sieci firmy audytorskiej dozwolonych usług niebędących badaniem;
- 7) określanie procedury wyboru firmy audytorskiej przez jednostkę zainteresowania publicznego;
- 8) przedstawianie radzie nadzorczej lub innemu organowi nadzorczemu lub kontrolnemu, lub organowi, o którym mowa w art. 66 ust. 4 ustawy o rachunkowości, rekomendacji, o której mowa w art. 16 ust. 2 Rozporządzenia nr 537/2014, zgodnie z politykami, o których mowa w pkt 5 i 6;
- 9) przedkładanie zaleceń mających na celu zapewnienie rzetelności procesu sprawozdawczości finansowej w jednostce zainteresowania publicznego.

Dodatkowo do zadań komitetu audytu należy opracowanie zasad postępowania w zakresie procesu ujawniania i wymiany danych i informacji pomiędzy KNF, firmą audytorską, kluczowym biegłym rewidentem a komórką JZP odpowiedzialną za mechanizmy kontrolne w ramach systemu kontroli wewnętrznej;

Ponadto, komitet audytu monitoruje czy organ zarządzający JZP wprowadził zmiany w związku z rekomendacjami wydanymi przez:

- 1) biegłego rewidenta;
- 2) audyt wewnętrzny w odniesieniu do kwestii sporządzania sprawozdań finansowych przez JZP,
- 3) radę nadzorczą,
- 4) komitet audytu.

Rolą komitetu audytu w procesie sprawozdawczości jest także zobowiązanie zarządu JZP do przeprowadzenia analizy zasobów kadrowych w dziale finansowym i księgowości, audytu wewnętrznego, szczególnie w zakresie kluczowych pracowników zajmujących się sprawozdawczością, w tym finansową lub kontrolą tej działalności. Wydaje się dobrą praktyką informowanie przez zarząd JZP rady nadzorczej, w tym komitetu audytu, o zmianach na kluczowych stanowiskach w dziale finansów i księgowości lub audytu wewnętrznego oraz o przyczynach tych zmian.

Niewątpliwie zmiany zakresu sprawozdawczego wymuszają zmiany w systemach informatycznych JZP. Z tego względu za istotne należy uznać omawianie przez zarząd ww. zmian wprowadzonych w systemach informatycznych wykorzystywanych w rachunkowości czy sprawozdawczości z radą nadzorczą/komitetem audytu.

Powyższe regulacje, określające zakres zadań do realizacji których zobowiązany jest komitet audytu, w porównaniu z poprzednio obowiązującymi wymogami określającymi zakres zadań

komitetu, uległy istotnemu rozszerzeniu. Przedmiotowa zmiana zakresu zadań ma zwiększyć zarówno rolę, jak i odpowiedzialność członków komitetu audytu za prawidłowość przebiegu procesu sporządzania sprawozdań finansowych JZP, a także prawidłowość przebiegu procesu badania, co ostatecznie wpływa pozytywnie na poprawę jakości i wiarygodności danych, jakie są prezentowane w sprawozdaniach finansowych sporządzanych przez JZP.

Należy dodać, że z treści regulacji określonych w Rozporządzeniu w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej w bankach również wynikają dodatkowe zadania, do jakich zobowiązany jest komitet audytu. Zgodnie z § 32 ust. 5 pkt. 2 ww. Rozporządzenia zarząd banku odpowiada za opracowanie polityki zgodności, zapewnienie jej przestrzegania oraz za składanie radzie nadzorczej lub komitetowi audytu, jeżeli został powołany, raportów w sprawie zarządzania w banku ryzykiem braku zgodności. Z kolei na podstawie § 37 ww. Rozporządzenia w bankach komitet audytu posiada uprawnienia do otrzymywania od komórki do spraw zgodności okresowych raportów w zakresie ryzyka braku zgodności. Ponadto, na podstawie § 34 ust. 4 oraz w związku z § 34 ust. 3 ww. Rozporządzenia, komitet audytu funkcjonujący w banku corocznie wydaje opinię odnośnie oceny adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej, w tym dotyczącą funkcji kontroli, komórki do spraw zgodności oraz komórki audytu wewnętrznego.

X. DOBRE PRAKTYKI W SPRAWIE REALIZACJI ZADAŃ (USTAWOWYCH) PRZEZ KOMITET AUDYTU

1. Monitorowanie procesu sprawozdawczości finansowej

W ramach wypełniania zadania monitorowania procesu sprawozdawczości finansowej, w ocenie UKNF, komitet audytu w ramach dobrych praktyk związanych z prawidłową realizacją przysługujących mu uprawnień, powinien podejmować działania w zakresie:

- 1) monitorowania rzetelności informacji finansowych, poprzez dokonywanie przeglądu zmian zasad (polityki) rachunkowości, zgodności stosowanych zasad z obowiązującymi przepisami, kryteriów konsolidacji sprawozdań finansowych JZP w grupie kapitałowej oraz wydawanie opinii w przypadku zamierzonych zmian istotnych zasad rachunkowości i zasad prezentacji okresowych sprawozdań finansowych przyjętych przez JZP i jej grupę kapitałową (w tym kryteria konsolidacji sprawozdań finansowych w grupie),
- 2) monitorowania istotnych zmian w zakresie sprawozdawczości finansowej, w tym w szczególności zmian, które mogą wpłynąć na zdolność JZP do terminowego wywiązywania się z obowiązków sprawozdawczych, np. w przypadku banków także z obowiązków wynikających z uchwały zarządu NBP dot. obowiązków sprawozdawczych sektora bankowego wobec banku centralnego,

- 3) monitorowania wpływu zmian dot. sprawozdawczości na systemy informatyczne wykorzystywane przez JZP, w tym omawiania z zarządem zmian w systemach informatycznych wykorzystywanych do celów rachunkowości i sprawozdawczości,
- 4) monitorowania sytuacji finansowej JZP na podstawie danych kwartalnych/półrocznych i rocznych, w tym analizy i weryfikacji wszystkich istotnych pozycji oraz obszarów generujących ryzyko i wpływ tego ryzyka na wynik finansowy sprawozdań finansowych przed ich zatwierdzeniem,
- 5) monitorowania metod stosowanych przy rozliczaniu znaczących, nietypowych transakcji, kiedy istnieje kilka sposobów ich ujęcia księgowego z punktu widzenia prawidłowości odzwierciedlenia ich treści ekonomicznej; w tym zakresie należy zwrócić szczególną uwagę na istnienie i uzasadnienie działalności prowadzonej przez jednostkę w placówkach zagranicznych i/lub „spółkach specjalnego przeznaczenia”,
- 6) zobowiązania zarządu do zidentyfikowania i sporządzenia listy „krytycznych zasad rachunkowości”, zawierającej zastosowane metody wyceny, rozliczania transakcji i możliwość stosowania alternatywnych metod wyceny wraz z ich wynikami w celu porównawczym lub wyeliminowania przypadków „agresywnej księgowości”,
- 7) przeglądu systemu rachunkowości zarządczej,
- 8) zobowiązania zarządu do przeprowadzenia analizy zasobów kadrowych w dziale finansowym i księgowości, szczególnie w zakresie kluczowych pracowników zajmujących się sprawozdawczością finansową, w tym zarząd powinien przekazywać informacje o zaistniałych zmianach na kluczowych stanowiskach w dziale finansów i księgowości oraz o przyczynach tych zmian; dodatkowo zarząd powinien informować komitet audytu o wszelkich istotnych zmianach organizacyjnych, które mogą wpłynąć na jakość i sposób sporządzania sprawozdań,
- 9) oceny procesu ujawniania informacji finansowych, w tym prognoz i informacji bieżących kierowanych do mediów, analityków, inwestorów i instytucji nadzoru, a także publikowanych na stronie internetowej raportów lub sprawozdań w ramach realizowanych obowiązków informacyjnych,
- 10) kontroli terminowości poszczególnych etapów procesu sprawozdawczości finansowej (w szczególności w przypadku grup kapitałowych z dużą liczbą jednostek powiązanych),
- 11) monitoringu nadzoru wykonywanego przez JZP, w przypadku zlecenia innemu podmiotowi prowadzenia ksiąg rachunkowych jednostki zainteresowania publicznego,
- 12) weryfikacji wyników oceny sprawozdawczości finansowej oraz kluczowych procedur kontrolnych przeprowadzonej przez kadrę zarządzającą JZP oraz proponowanych działań naprawczych,

- 13) weryfikacji sprawozdań finansowych przed ich publikacją, a także dyskusji z zarządem i biegłymi rewidentami nt. poprawności i kompletności zawartych w nich informacji,
- 14) monitorowania istotnych zmian w procesie sprawozdawczości finansowej JZP, mogących wpłynąć na jego stabilność lub zdolność jednostki zainteresowania publicznego do przygotowania wiarygodnych sprawozdań finansowych na czas, tj. zmian na kluczowych stanowiskach w dziale finansów i księgowości, realizacji projektów IT oraz projektów reorganizacyjnych.

W odniesieniu do działań określonych w pkt 7, 8, 9, 10, 12 i 14 niniejszej części powinna mieć zastosowanie zasada proporcjonalności.

Zakres wykonywanych działań określonych w wyżej wymienionych punktach powinien uwzględniać wielkość danej JZP oraz skalę jej działalności, w szczególności w odniesieniu do mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstw.

2. Monitorowanie skuteczności systemów kontroli wewnętrznej, audytu wewnętrznego oraz zarządzania ryzykiem

W ramach wypełniania zadania monitorowania skuteczności systemów kontroli wewnętrznej, audytu wewnętrznego oraz zarządzania ryzykiem, w ocenie UKNF, komitet audytu w ramach dobrych praktyk związanych z prawidłową realizacją przysługujących mu uprawnień powinien podejmować działania w zakresie:

- 1) nadzoru nad skutecznością systemów kontroli wewnętrznej,
- 2) zatwierdzania zaproponowanego planu audytów na kolejny rok,
- 3) uzyskiwania od kadry zarządzającej, niezależnego audytora, działu audytu wewnętrznego, inspektora nadzoru (lub innych wymienionych w wewnętrznych dokumentach JZP osób odpowiedzialnych za kontrolę wewnętrzną w JZP) oraz kierownictwa działu finansowego szczegółowych informacji w zakresie:
 - a) wdrożonego systemu kontroli wewnętrznej;
 - b) środowiska kontroli;
 - c) oceny ryzyka;
 - d) czynności kontrolnych;
 - e) informowania i komunikacji;
 - f) monitoringu;
 - g) systemu zarządzania ryzykiem,

- 4) dokonywania przeglądu wyników działania systemu kontroli wewnętrznej i audytu wewnętrznego, z uwzględnieniem uwag i rekomendacji niezależnego audytora,
- 5) weryfikacji adekwatności i efektywności systemu kontroli wewnętrznej JZP przy udziale: biegłego rewidenta, audytora wewnętrznego, pracowników działu finansowego i księgowości lub podmiotów zewnętrznych; proponowania ulepszeń procedur w zakresie kontroli wewnętrznej lub wskazania obszarów, które wymagają bardziej szczegółowej kontroli; w szczególności przedmiotem zainteresowania powinna być kontrola wewnętrzna: dokonywanych płatności, przeprowadzanych transakcji, bądź przestrzegania obowiązujących procedur, które mogą być nielegalne lub niepoprawne,
- 6) otrzymywania na każdym spotkaniu komitetu podsumowania ustaleń dokonanych podczas audytów wewnętrznych oraz informacji dotyczących działań podejmowanych w celu realizacji wydanych rekomendacji, w szczególności postępów wprowadzenia w życie rekomendacji i terminowości ich wdrożenia, z wyjaśnieniem ewentualnych odstępstw od realizacji oryginalnego planu,
- 7) wspierania audytu wewnętrznego w sytuacjach zidentyfikowania nieprawidłowości i niemożności otrzymania odpowiednich wyjaśnień od działu finansowego lub księgowości,
- 8) okresowej, przynajmniej raz do roku, oceny funkcji audytu wewnętrznego jednostki z uwzględnieniem jej niezależności i znaczenia/istotności jej raportów,
- 9) analizy ewentualnych odstępstw od ustalonego planu audytu oraz analizy propozycji dotyczących usprawnienia procesu audytu,
- 10) zobowiązania kadry zarządzającej JZP do udokumentowania przebiegu procesu sprawozdawczości finansowej oraz określenia i oceny kluczowych procedur kontrolnych, zapewniających, iż sprawozdania finansowe oraz raporty zarządcze i finansowe, w tym budżety i prognozy są rzetelne i wolne od istotnych błędów; ocena procedur kontrolnych powinna uwzględniać, w szczególności, aspekty właściwego podziału obowiązków oraz adekwatności, skuteczności i bezpieczeństwa systemu(ów) wspierających procesy finansowo-księgowe,
- 11) weryfikacji wyników oceny procesów finansowo-księgowych oraz kluczowych procedur kontrolnych przeprowadzonej przez kadrę zarządzającą JZP oraz proponowanych działań naprawczych,
- 12) monitorowania istotnych zmian w procesach finansowo-księgowych mogących wpłynąć na ich stabilność lub zdolność jednostki zainteresowania publicznego do przygotowania wiarygodnych sprawozdań finansowych w terminie,
- 13) monitorowania oraz nadzoru nad outsourcingiem procesów (np. outsourcing audytu wewnętrznego, IT),

- 14) zapewnienia osobie kierującej komórką audytu wewnętrznego swobodnego dostępu do komitetu audytu oraz możliwości uczestnictwa w posiedzeniach komitetu audytu bez udziału zarządu,
- 15) uczestniczenia w wyborze osoby kierującej komórką audytu wewnętrznego, w szczególności w opiniowaniu kandydatów, wspomaganie zarządu w wyborze odpowiedniej osoby oraz ustaleniu wysokości jej wynagrodzenia, a także wyrażeniu zgody na rozwiązanie stosunku pracy z osobą, która do tej pory kierowała komórką audytu wewnętrznego,
- 16) monitorowania niezależności komórki audytu wewnętrznego w JZP; jednym z kluczowych czynników niezależności działu audytu wewnętrznego jest właściwe umiejscowienie w strukturze organizacyjnej. Komórka audytu wewnętrznego powinna mieć zapewnioną możliwość raportowania bezpośrednio komitetowi audytu. Pod względem organizacyjnym komórka audytu wewnętrznego powinna podlegać prezesowi zarządu JZP. Kryterium niezależności komórki audytu wewnętrznego w bankach jest także udział osoby kierującej komórką audytu wewnętrznego i osoby kierującej komórką do spraw zgodności w posiedzeniach komitetu audytu, w przypadku gdy przedmiotem posiedzenia są zagadnienia związane z systemem kontroli wewnętrznej, w tym zapewnianiem zgodności, audytem wewnętrznym i zarządzaniem ryzykiem (zgodnie z wymogami § 39 ust. 5 Rozporządzenia w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej w bankach),
- 17) monitorowania działalności komórki audytu wewnętrznego, w celu zapewnienia, aby działała ona zgodnie z powszechnie przyjętymi i obowiązującymi standardami audytu wewnętrznego pod względem kwalifikacji, niezależności, organizacji i jakości pracy oraz zasobów,
- 18) zatwierdzania planów audytu realizowanych przez komórki audytu wewnętrznego. Plan audytu powinien opierać się na właściwie przeprowadzonej i odpowiednio udokumentowanej analizie ryzyka, z uwzględnieniem posiadanych zasobów niezbędnych do realizacji tego planu, w tym również możliwości przeprowadzania audytów ad-hoc,
- 19) otrzymywania od kadry zarządzającej informacji o zwiększonej ekspozycji na poszczególne istotne ryzyka, informacji o sposobie identyfikacji i monitorowania ryzyka, dokonywanie oceny działań, jakie zostały podjęte przez kadrę zarządzającą, w celu ograniczenia tego ryzyka.

Komitet audytu powinien także otrzymywać okresowe raporty o wszystkich zgłaszanych sprawach, które mogą mieć związek z nadużyciami. Takie raporty powinny zawierać opis sprawy, podjęte działania wyjaśniające, zidentyfikowanie ryzyka i opis przedsięwzięć minimalizujących je. Dodatkowo komitet audytu powinien otrzymywać plan zabezpieczający przed powtórzeniem się podobnych sytuacji.

W odniesieniu do działań określonych w pkt 5, 6, 8, 10, 11, 12, 15, 16 i 17 niniejszej części znajduje zastosowanie zasada proporcjonalności. Zakres wykonywanych działań określonych w wyżej wymienionych punktach powinien uwzględniać wielkość danej JZP oraz skalę jej działalności, w szczególności w odniesieniu do mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstw.

3. Monitorowanie wykonywania czynności rewizji finansowej

W ramach wypełniania zadania wykonywania czynności rewizji finansowej, w ocenie UKNF, komitet audytu w ramach dobrych praktyk związanych z prawidłową realizacją przysługujących mu uprawnień, powinien podejmować działania w zakresie:

- 1) odbywania spotkań z biegłym rewidentem i osobami zarządzającym finansami jednostki zainteresowania publicznego, w celu dokonania przeglądu proponowanego zakresu audytu na bieżący rok, jak również stosowanych procedur audytu;
- 2) odbywania spotkań z osobą kierującą komórką audytu wewnętrznego i biegłym rewidentem bez obecności członków kadry zarządzającej JZP; podczas spotkania powinna zostać omówiona kwestia dokonanej przez biegłego rewidenta oceny sytuacji majątkowej, finansowej i stosowanych zasad rachunkowości, oceny polityki zarządzania ryzykiem, personelu dokonującego audytu wewnętrznego, kadry zarządzającej, jak również przebiegu współpracy biegłego rewidenta z pracownikami badanej jednostki zainteresowania publicznego w trakcie przeprowadzanego audytu;
- 3) prowadzenia przeglądu skuteczności procesu rewizji finansowej i monitorowania reakcji kadry zarządzającej JZP na zalecenia przedstawione przez biegłych rewidentów w liście do zarządu;
- 4) badania kwestii będących powodem rezygnacji z usług firmy audytorskiej (biegłego rewidenta);
- 5) komunikacji pomiędzy biegłym rewidentem, osobą kierującą komórką audytu wewnętrznego i radą nadzorczą jednostki zainteresowania publicznego;
- 6) analizy uwag/zastrzeżeń przekazanych kadrze zarządzającej JZP przez biegłego rewidenta, które nie zostały uwzględnione;
- 7) nadzorowania obszarów JZP, wskazanych przez biegłego rewidenta podczas badania jako szczególnie narażone na ryzyko;
- 8) omawiania z biegłym rewidentem wszystkich kwestii związanych z ujmowaniem w księgach ujawnień i prezentacji w sprawozdaniu finansowym jednostki zainteresowania publicznego nietypowych zdarzeń gospodarczych, szczególnie

w przypadkach odmiennych stanowisk kadry zarządzającej JZP i biegłego rewidenta;

- 9) omawiania z biegłym rewidentem wszystkich napotkanych trudności ze strony kadry zarządzającej jednostki zainteresowania publicznego podczas wykonywania audytu; trudności te mogą dotyczyć m.in.:
 - a) nieuzasadnionych opóźnień kadry zarządzającej w wyrażeniu zgody na rozpoczęcie audytu;
 - b) nieuzasadnionych opóźnień kadry zarządzającej w dostarczeniu informacji biegłemu rewidentowi;
 - c) ustaleniu przez kadrę zarządzającą nieracjonalnego harmonogramu przeprowadzenia audytu;
 - d) niedostępności personelu jednostki zainteresowania publicznego;
 - e) nieudostępnienia przez pracowników JZP potrzebnych dokumentów lub informacji;
 - f) monitorowania działań podjętych w celu wyeliminowania napotkanych trudności.

Warto, aby komitet audytu z odpowiednim wyprzedzeniem otrzymał od biegłego rewidenta materiały do dyskusji, celem wcześniejszego zrozumienia stwierdzonych nieprawidłowości i oceny rekomendacji dla zarządu.

W odniesieniu do działania określonego w pkt 7 niniejszej części znajduje zastosowanie zasada proporcjonalności.

Zakres wykonywanych działań określonych w wyżej wymienionych punktach powinien uwzględniać wielkość danej JZP oraz skalę jej działalności, w szczególności w odniesieniu do mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstw.

4. Kontrolowanie i monitorowanie niezależności biegłego rewidenta i firmy audytorskiej, w szczególności, gdy na rzecz JZP świadczone są przez firmę audytorską inne usługi niż badanie

W ramach wypełniania zadania wykonywania czynności kontrolowania i monitorowania niezależności biegłego rewidenta i firmy audytorskiej, w szczególności, gdy na rzecz JZP świadczone są przez firmę audytorską inne usługi niż badanie, UKNF w ramach dobrych praktyk związanych z prawidłową realizacją przez komitet audytu przysługujących mu uprawnień rekomenduje podejmowanie następujących działań w zakresie:

- 1) zapewnienia opracowania polityki i procedury wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzania badania, w szczególności zawierającej określenie przebiegu procesu wyboru, wymaganych dokumentów, terminów i kryteriów, jakie są uwzględniane w trakcie dokonywania wyboru oraz zatwierdzenia tej polityki przez właściwe organy JZP (zgodnie z zakresem kompetencji określonym w statucie lub regulaminie wewnętrznym);
 - 2) zapewnienia opracowania polityki świadczenia przez firmę audytorską przeprowadzającą badanie, przez podmioty powiązane z tą firmą audytorską oraz przez członka sieci firmy audytorskiej dozwolonych usług niebędących badaniem (katalog dowolnych usług określa art. 136 ust. 2 ustawy o biegłych rewidentach), w tym usług obejmujących czynności rewizji finansowej oraz zatwierdzenia tej polityki przez właściwe organy (zgodnie z zakresem kompetencji określonym w statucie lub regulaminie wewnętrznym); w przypadku banków w zakresie „białej listy” usług dozwolonych wymienionych w art. 136 ust. 2 ustawy o biegłych rewidentach, w szczególności istnieje możliwość wydawania listów poświadczających dla JZP i jednostek przez nią kontrolowanych;
 - 3) czynnego udziału w procesie dokonywania wyboru firmy audytorskiej, w szczególności weryfikacji oświadczeń i złożonych dokumentów potwierdzających, że firma audytorska dysponuje wymaganym doświadczeniem w badaniu podmiotów działających w sektorze, w którym działa JZP oraz dysponuje określonymi zasobami kadrowymi zapewniającymi, że badanie sprawozdania zostanie przeprowadzone z zachowaniem wymogów określonych w art. 69 ustawy o biegłych rewidentach;
 - 4) badania oświadczenia złożonego przez firmę audytorską, potwierdzającego jej niezależność od badanej JZP;
 - 5) rekomendowania radzie nadzorczej lub innemu organowi nadzorcemu lub kontrolnemu jednostki zainteresowania publicznego preferowanej firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego JZP, z uwzględnieniem m.in. wymogu niezależności i bezstronności biegłego rewidenta w rozumieniu art. 69 ust. 4-7 oraz ust. 9 ustawy o biegłych rewidentach;
 - 6) badania i oceny zagrożenia oraz oceny zapewnienia niezależności biegłego rewidenta oraz firmy audytorskiej w przypadku, gdy firma audytorska świadczy na rzecz JZP inne usługi niż badanie;
 - 7) oceny niezależności, która powinna odbywać się w związku z weryfikacją, czy firma audytorska spełnia wymogi niezależności określone, w odpowiednich dla takich usług zasadach etyki zawodowej oraz standardach wykonywania takich usług, w szczególności weryfikacja powinna opierać się na treści złożonych oświadczeń;
 - 8) weryfikacji, czy świadczenie dodatkowych usług jest możliwe w świetle obowiązujących JZP wymogów prawa, w tym w szczególności, czy świadczone usługi
-

nie są objęte zakazem określonym w art. 136 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach oraz, czy świadczone usługi mieszczą się w katalogu dozwolonych usług, o którym mowa w art. 136 ust. 2 ustawy o biegłych rewidentach;

- 9) określenia limitów wydatków na usługi świadczone przez firmy audytorskie, których możliwość świadczenia wymaga zgody komitetu audytu oraz zapewnienie cyklicznego raportowania w zakresie usług świadczonych przez firmy audytorskie oraz inne jednostki należące do tzw. sieci.

Komitet audytu w praktyce monitoruje niezależność biegłego rewidenta poprzez analizę corocznych oświadczeń potwierdzających jego niezależność, ewentualnych pisemnych ostrzeżeniach o zagrożeniu tej niezależności oraz kontrolę usług dodatkowych, mogących wywoływać konflikt interesów. Komitet audytu powinien także uwzględniać wszelkie informacje prasowe lub inne publiczne dane, które mogłyby wpłynąć na ocenę niezależności biegłego.

W odniesieniu do działania określonego w pkt 5 niniejszej części znajduje zastosowanie zasada proporcjonalności. Zakres wykonywanych działań określonych w wyżej wymienionych punktach powinien uwzględniać wielkość danej JZP oraz skalę jej działalności, w szczególności w odniesieniu do mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstw.

XI. REALIZACJA PROCESU POWOŁANIA FIRMY AUDYTORSKIEJ

1. Działania realizowane przez komitet audytu JZP

Regulacje wynikające z ustawy o rachunkowości (art. 66 ust. 4) stanowią, że co do zasady wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzania badania sprawdzania finansowego dokonuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe jednostki, którym w większości JZP jest walne zgromadzenie. Jednocześnie ww. przepis ustawy o rachunkowości dopuszcza możliwość wyboru firmy audytorskiej również przez inny organ, (zgodnie z art. 130 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach tzw. organ dokonujący wyboru), który został określony w statucie, umowie spółki lub w obowiązujących jednostkę przepisach prawa (takim organem może być rada nadzorcza).

W przypadku, gdy w JZP wyboru firmy audytorskiej dokonuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe zastosowanie w powyższym zakresie mają przepisy art. 16 ust. 2 – 5 Rozporządzenia nr 537/2014. W przypadku, gdy w JZP wyboru firmy audytorskiej dokonuje organ inny niż organ, o którym mowa w art. 66 ust. 4 ustawy o rachunkowości, tj. organ inny niż zatwierdzający sprawozdanie finansowe (np. rada nadzorcza) zastosowanie w powyższym zakresie mają przepisy art. 130 ust. 2 - 7 ustawy o biegłych rewidentach.

Cel i wydźwięk obu powyższych aktów prawnych w tym względzie jest analogiczny. W związku z tym, że w większości JZP w Polsce wyboru firmy audytorskiej dokonuje rada nadzorcza dalsze rozważania zostaną oparte na przepisach ustawy o biegłych rewidentach.

Przy czym, w przypadku, gdy w danej JZP wyboru firmy audytorskiej dokonuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe należy poniższe rozważania odnieść odpowiednio do całego procesu wyboru firmy audytorskiej.

Ustawa o biegłych rewidentach (art. 130 ust. 2) określa, że w przypadku, gdy wyboru firmy audytorskiej przeprowadzającej badanie ustawowe JZP dokonuje organ inny, niż organ zatwierdzający sprawozdanie, komitet audytu przedstawia temu organowi rekomendację, w której:

- 1) wskazuje firmę audytorską, której proponuje powierzyć badanie ustawowe;
- 2) oświadcza, że rekomendacja jest wolna od wpływów stron trzecich;
- 3) stwierdza, że badana JZP nie zawarła umów zawierających klauzule, o których mowa w art. 66 ust. 5a ustawy o rachunkowości.

Art. 16 ust. 6 Rozporządzenia nr 537/2014 określa, że za nieważne uznaje się wszelkie klauzule w umowach zawartych między JZP a stroną trzecią, które ograniczają możliwość wyboru biegłego rewidenta lub firmy audytorskiej, na potrzeby przeprowadzenia badania ustawowego tej jednostki, przez walne zgromadzenie wspólników lub członków tej jednostki zgodnie z art. 37 dyrektywy 2006/43/WE, do określonych kategorii bądź wykazów biegłych rewidentów lub firm audytorskich. W takiej sytuacji JZP powiadamia bezpośrednio i niezwłocznie właściwe organy, o których mowa w art. 20 Rozporządzenia nr 537/2014, o wszelkich podejmowanych przez strony trzecie próbach narzucenia takiej klauzuli umownej lub wpływania w inny niewłaściwy sposób na decyzję walnego zgromadzenia wspólników lub członków co do wyboru biegłego rewidenta lub firmy audytorskiej.

Polski prawodawca (w art. 66 ust. 5a ustawy o rachunkowości) wprowadził zakaz wprowadzania, w umowach zawartych przez badaną JZP, wszelkich klauzul, które ograniczałyby możliwość wyboru firmy audytorskiej, na potrzeby przeprowadzenia badania ustawowego sprawozdań finansowych tej jednostki, do określonych kategorii lub wykazu firm audytorskich. Sankcją za wprowadzenie ww. klauzul umownych jest ich nieważność z mocy prawa.

Zgodnie z art. 130 ust. 3 ustawy o biegłych rewidentach w przypadku, gdy wybór firmy audytorskiej przez organ dokonujący wyboru nie dotyczy przedłużenia umowy o badanie sprawozdania finansowego, rekomendacja komitetu audytu:

- 1) zawiera przynajmniej dwie możliwości wyboru firmy audytorskiej, wraz z uzasadnieniem oraz wskazanie uzasadnionej preferencji komitetu audytu wobec jednej z nich;
- 2) jest sporządzana w następstwie procedury wyboru zorganizowanej przez badaną JZP, spełniającej następujące kryteria:
 - a) badana JZP może zaprosić dowolne firmy audytorskie do składania ofert w sprawie świadczenia usługi badania ustawowego, pod warunkiem że:
 - procedura nie narusza przepisów art. 17 ust. 3 Rozporządzenia nr 537/2014,
 - organizacja procedury przetargowej nie wyklucza z udziału w procedurze wyboru firm, które uzyskały mniej niż 15% swojego całkowitego

wynagrodzenia z tytułu badań od jednostek zainteresowania publicznego w danym państwie Unii Europejskiej w poprzednim roku kalendarzowym, zamieszczonych w wykazie firm audytorskich, o których mowa w art. 91 ustawy o biegłych rewidentach,

- b) badana jednostka zainteresowania publicznego przygotowuje dokumentację przetargową dla zaproszonych firm audytorskich, która:
- umożliwia tym firmom poznanie działalności badanej JZP,
 - zawiera wskazanie sprawozdań finansowych podlegających badaniu,
 - zawiera przejrzyste i niedyskryminujące kryteria wyboru, które są stosowane przez badaną JZP do oceny ofert złożonych przez firmy audytorskie,
- c) badana JZP ma swobodę określenia procedury wyboru i może w jej trakcie prowadzić bezpośrednie negocjacje z zainteresowanymi oferentami,
- d) badana JZP ocenia oferty złożone przez firmy audytorskie zgodnie z kryteriami wyboru określonymi w dokumentacji przetargowej oraz przygotowuje sprawozdanie zawierające wnioski z procedury wyboru zatwierdzane przez komitet audytu,
- e) badana JZP oraz komitet audytu uwzględniają wszelkie ustalenia lub wnioski zawarte w rocznym sprawozdaniu Komisji Nadzoru Audytowego, sporządzonym w związku z art. 90 ust. 5 ustawy o biegłych rewidentach, które mogą wpłynąć na wybór firmy audytorskiej.

Komitet audytu powinien opracować zasady wyboru firmy audytorskiej, a zorganizowana przez JZP procedura przetargowa uwzględnienia następujące kryteria:

- 1) JZP może zaprosić dowolne firmy audytorskie do składania ofert w sprawie świadczenia usługi badania ustawowego pod warunkiem zachowania rotacji firmy audytorskiej, kluczowego biegłego rewidenta i stopniowej rotacji najwyższego rangą personelu;
- 2) JZP przygotowuje dokumentację przetargową dla zaproszonych firm audytorskich; dokumentacja przetargowa powinna umożliwiać poznanie szczegółowego zakresu działalności JZP oraz rodzaju badania ustawowego, które ma zostać przeprowadzone;
- 3) dokumentacja przetargowa zawiera transparentne i nie dyskryminujące kryteria wyboru, które są stosowane do oceny ofert złożonych przez firmy audytorskie oraz uwzględnia standardy jakości dotyczące funkcjonowania firm audytorskich na polskim rynku usług audytorskich;
- 4) JZP może prowadzić bezpośrednie negocjacje z zainteresowanymi oferentami w trakcie procedury wyboru;
- 5) JZP ocenia oferty złożone przez firmy audytorskie zgodnie z kryteriami wyboru określonymi w dokumentacji przetargowej.

UKNF zwraca uwagę, że organizacja procedury przetargowej nie może wykluczać z udziału w niej firm audytorskich, które uzyskały mniej niż 15% swojego całkowitego wynagrodzenia z tytułu badań od JZP w Polsce w poprzednim roku kalendarzowym, zamieszczonych w wykazie firm audytorskich, o których mowa w art. 91 ustawy o biegłych rewidentach. Komisja Nadzoru Audytowego zgodnie z art. 91 ustawy o biegłych rewidentach publikuje na

stronie internetowej, w terminie do dnia 31 marca następnego roku, wykaz firm audytorskich przeprowadzających badania ustawowe w JZP w poprzednim roku wraz z informacjami o spełnieniu kryterium, o którym mowa w art. 16 ust. 3 lit. a) Rozporządzenia nr 537/2014. Informacje te można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Finansów w zakładce: **Komisja Nadzoru Audytowego / Dla rynku / Wykaz audytorów JZP**. W corocznym wykazie oznaczone są przedziały udziałów wynagrodzenia danej firmy audytorskiej z tytułu badań ustawowych na rzecz JZP w stosunku do wynagrodzenia z tego tytułu uzyskanego przez wszystkie firmy audytorskie (A: $U \geq 15\%$; B: $1\% \leq U < 15\%$; C: $U < 1\%$).

Przystępując do opracowywania procedury wyboru firmy audytorskiej komitet audytu w JZP powinien zapoznać się z ww. wykazem. Nie jest dopuszczalne ustalanie w kryteriach przetargowych warunku uzyskania przez firmę audytorską takiej wysokości przychodów z całkowitego wynagrodzenia z tytułu badań JZP w Polsce, która uzyskiwana byłoby tylko przez firmy audytorskie mieszczące się w przedziale A: $U \geq 15\%$.

Ponadto, dokumentacja przetargowa powinna zawierać przejrzyste i niedyskryminujące kryteria wyboru, które są stosowane przez badaną JZP do oceny ofert złożonych przez firmy audytorskie. W ocenie UKNF za dyskryminujące kryteria można uznać m. in.:

- 1) warunek przeprowadzenia przez zgłaszającą się firmę audytorską w określonym okresie (np. 2 lub 3 lata) badań sprawozdań finansowych w określonej liczbie spółek giełdowych, które osiągały dane wielkości finansowe np. przychody lub kapitalizację, jeżeli taki warunek nie jest niezbędny do prawidłowego przeprowadzenia badania i jednocześnie zawęży grono firm audytorskich w określony sposób, np. do kilku największych;
- 2) warunek niewspółmiernie wysokich wymogów odnośnie kadry wykonującej badanie np. duża liczba osób posiadających tytuł biegłego rewidenta dedykowanych do badania danej JZP lub jej jednostki zależnej, posiadanie przez określoną liczbę pracowników firmy audytorskiej międzynarodowych uprawnień ACCA;
- 3) warunki ograniczające udział w postępowaniu przetargowym ofert wspólnego badania, o którym mowa w art. 85 ustawy o biegłych rewidentach.

UKNF zwraca także uwagę na konieczność uwzględnienia ww. wymogów w procedurach przetargowych. Ponadto informujemy, że art. 130 ust. 4 ustawy o biegłych rewidentach zobowiązuje badaną JZP do wykazania na wniosek organu nadzoru, że procedura wyboru firmy audytorskiej została przeprowadzona zgodnie z wymogami, o których mowa w ust. 2 i 3 ww. artykułu ustawy o biegłych rewidentach. Natomiast zgodnie z art. 192 ust. 1 pkt 3 lit. d) ustawy o biegłych rewidentach JZP, członek jej zarządu lub innego organu zarządzającego lub rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego, lub komitetu audytu oraz podmioty z nimi powiązane oraz powiązane strony trzecie, o których mowa w art. 23 ust. 3 akapit drugi lit. c) Rozporządzenia nr 537/2014, podlegają karze administracyjnej za naruszenie przepisów ustawy o biegłych rewidentach lub Rozporządzenia nr 537/2014 nakładanej przez organ nadzoru w przypadku, gdy nie przestrzegają przepisów dotyczących procedury wyboru firmy audytorskiej.

Ustawodawca przewidział również sytuację, w której decyzja organu dokonującego wyboru w zakresie wyboru firmy audytorskiej może odbiegać od rekomendacji przedstawionej przez komitet audytu (art. 130 ust. 6 ustawy o biegłych rewidentach). W takim przypadku organ dokonujący wyboru uzasadnia przyczyny niezastosowania się do rekomendacji komitetu audytu oraz przekazuje takie uzasadnienie do wiadomości organu zatwierdzającego sprawozdanie finansowe.

Ustawa o biegłych rewidentach (w art. 130 ust. 7) przewiduje, że w przypadku, gdy sprawowanie funkcji komitetu audytu powierzono (zgodnie z art. 128 ust. 4 ustawy o biegłych rewidentach) radzie nadzorczej lub innemu organowi nadzorcemu lub kontrolnemu JZP, organ dokonujący wyboru przesyła do wiadomości organu zatwierdzającego sprawozdanie finansowe uzasadnienie dla dokonanego wyboru firmy audytorskiej.

Jednocześnie art. 130 ust. 8 ustawy o biegłych rewidentach nadaje uprawnienie komitetowi audytu w zakresie żądania udzielenia informacji, wyjaśnień i przekazania dokumentów niezbędnych do wykonywania zadań, o których mowa w art. 130 ust. 1 ww. ustawy. Powyższe działania mogą odbywać się bez pośrednictwa rady nadzorczej lub innego organu nadzorczego lub kontrolnego. Dodatkowo, ustawodawca nadał uprawnienia komitetowi audytu na podstawie art. 130 ust. 9 ustawy o biegłych rewidentach w zakresie możliwości żądania omówienia przez kluczowego biegłego rewidenta z komitetem audytu, zarządem lub innym organem zarządzającym, radą nadzorczą lub innym organem nadzorczym lub kontrolnym działającym w JZP kwestii wynikających z przeprowadzonego badania, które zostały wymienione w sprawozdaniu dodatkowym, o którym mowa w art. 11 Rozporządzenia nr 537/2014.

Natomiast kluczowy biegły rewident zgodnie z ww. art. 130 ust. 9 ustawy o biegłych rewidentach może żądać omówienia z komitetem audytu, zarządem lub innym organem zarządzającym, radą nadzorczą lub innym organem nadzorczym lub kontrolnym działającym w jednostce zainteresowania publicznego kluczowych kwestii wynikających z badania, które zostały wymienione w sprawozdaniu dodatkowym, o którym mowa w art. 11 Rozporządzenia nr 537/2014.

Ponadto, ustawodawca określił w art. 130 ust. 5 ustawy o biegłych rewidentach, że w odniesieniu do JZP, będącej małym lub średnim przedsiębiorcą oraz spółką o obniżonej kapitalizacji rynkowej, w rozumieniu art. 25 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz. U. z 2019 r., poz. 623), rekomendacja komitetu audytu dot. wyboru firmy audytorskiej odbywa się z pominięciem procedury przetargowej (o której mowa w art. 130 ust. 3 pkt 2 ustawy o biegłych rewidentach). Powyższe wynika z zastosowania tzw. zasady proporcjonalności, uwzględniającej w szczególności wielkość badanej JZP.

2. Działania realizowane przez firmę audytorską/biegłego rewidenta

Firma audytorska lub biegły rewident pisemnie (tj. w sprawozdaniu dodatkowym dla komitetu ds. audytu) informuje komitet audytu o istotnych kwestiach dotyczących czynności rewizji finansowej, w tym w szczególności o znaczących nieprawidłowościach/słabościach systemu kontroli wewnętrznej jednostki w odniesieniu do procesu sprawozdawczości finansowej (art. 11 ust. 2 Rozporządzenia nr 537/2014).

Ponadto, ustawa o biegłych rewidentach określa (art. 74 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach), że firma audytorska oraz kluczowy biegły rewident przed przyjęciem zlecenia lub kontynuowaniem zlecenia są zobowiązani ocenić i odpowiednio udokumentować, czy:

- 1) spełnione zostały wymogi niezależności, o których mowa w art. 69-73 ustawy o biegłych rewidentach;
- 2) istnieją zagrożenia dla ich niezależności oraz zastosowano zabezpieczenia w celu ich zminimalizowania;
- 3) dysponują kompetentnymi pracownikami, czasem i innymi zasobami umożliwiającymi odpowiednie przeprowadzenie badania;
- 4) osoba wyznaczona jako kluczowy biegły rewident posiada uprawnienia do przeprowadzania obowiązkowych badań sprawozdań finansowych uzyskane w państwie Unii Europejskiej, w którym wymagane jest badanie, w tym czy została wpisana do odpowiednich rejestrów biegłych rewidentów, prowadzonych w państwie Unii Europejskiej wymagającym badania.

Należy wskazać, że firma audytorska i członkowie zespołu wykonującego badanie przed przystąpieniem do badania zgodnie z art. 74 ust. 2 ustawy o biegłych rewidentach są zobowiązani do złożenia JZP oświadczenia o spełnianiu wymogów niezależności, o których mowa w art. 69-73 ustawy o biegłych rewidentach, pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

Natomiast zgodnie z art. 6 ust. 1 Rozporządzenia nr 537/2014 przed przyjęciem lub kontynuacją zlecenia na przeprowadzenie badania ustawowego JZP biegły rewident lub firma audytorska oceniają i dokumentują (poza elementami przewidzianymi w art. 22b dyrektywy 2006/43/WE i które zostały odpowiednio zawarte w art. 74 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach) następujące elementy:

- 1) czy spełniają wymogi dotyczące wynagrodzenia za badanie (art. 4 Rozporządzenia nr 537/2014) i stosują się do zakazu świadczenia usług niebędących badaniem sprawozdań finansowych (art. 5 Rozporządzenia nr 537/2014);
- 2) czy spełnione zostały warunki maksymalnego okresu trwania zlecenia badania (art. 17 Rozporządzenia nr 537/2014);
- 3) uczciwość członków organu nadzorczego, administrującego i zarządzającego jednostki interesu publicznego.

Jednocześnie należy wskazać, iż zabronione usługi niebędące badaniem sprawozdań finansowych nie mogą być świadczone na rzecz:

- 1) badanej jednostki zainteresowania publicznego (JZP),
- 2) jednostki dominującej wobec badanej JZP oraz
- 3) jednostek kontrolowanych (bezpośrednio lub pośrednio) przez badaną JZP, przy czym jednostki wymienione w pkt 2 i 3 powyżej są jednostkami z siedzibą w UE.

Przy wyliczaniu maksymalnego okresu nieprzerwanego świadczenia usług badań ustawowych na rzecz danej JZP, zaliczanej do jednej z grup wyznaczonych zgodnie z przepisami art. 41 ust. 1, 2 lub 3 Rozporządzenia nr 537/2014, należy uwzględnić nie tylko nieprzerwane okresy

świadczenia usług badania ustawowego przez daną firmę audytorską, ale również okresy nieprzerwanego świadczenia usług badania ustawowego przez firmy audytorskie powiązane z taką firmą audytorską (w tym przejęte przez firmę audytorską lub z którymi firma audytorska połączyła się) lub przez jakiegokolwiek członka sieci działającej w państwach Unii Europejskiej, do której należą takie firmy audytorskie.

Dodatkowo, zgodnie z art. 6 ust. 2 Rozporządzenia nr 537/2014 biegły rewident lub firma audytorska:

- 1) przekazują co roku komitetowi audytu pisemne potwierdzenie, że biegły rewident, firma audytorska oraz partnerzy, kadra kierownicza wyższego szczebla i kierownicy, prowadzący badanie ustawowe są niezależni od badanej jednostki;
- 2) omawiają z komitetem ds. audytu zagrożenia dla własnej niezależności oraz zabezpieczenia stosowane w celu ograniczenia tych zagrożeń, wskazane w dokumentacji sporządzonej zgodnie z art. 6 ust. 1 Rozporządzenia nr 537/2014.

XII. POZOSTAŁE KWESTIE DOTYCZĄCE FUNKCJONOWANIA KOMITETU AUDYTU

W ocenie UKNF, w celu zapewnienia prawidłowego działania komitetu audytu niezbędnym jest:

- 1) sporządzenie regulaminu działalności komitetu audytu, przy czym:
 - a) regulamin działalności komitetu audytu powinien być zatwierdzony przez radę nadzorczą bądź walne zgromadzenie, zgodnie z wymogami określonymi w regulacjach wewnętrznych, w tym w szczególności w statucie lub umowie JZP,
 - b) regulamin działalności komitetu audytu powinien określać zakres odpowiedzialności komitetu audytu, z uwzględnieniem struktury oraz wymagań dotyczących spełnienia odpowiednich wymogów przez członków, w tym w szczególności spełnienia przez większość członków komitetu audytu wymogów niezależności, posiadania przynajmniej przez jednego członka wiedzy i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych, posiadania przez członków wiedzy i umiejętności z zakresu branży, w której działa JZP;
 - c) co najmniej raz w roku regulamin działalności komitetu audytu powinien być przeglądany i oceniany pod względem jego adekwatności;
 - d) regulamin działalności komitetu audytu powinien określać sposób wprowadzenia nowych członków komitetu audytu, w tym procedurę właściwego przejęcia obowiązków wynikających z pracy w komitecie audytu oraz podnoszenia kwalifikacji w dziedzinie sprawozdawczości finansowej lub rewizji finansowej;

- e) regulamin działalności komitetu audytu powinien określać sposób weryfikacji, czy członkowie komitetu audytu spełniają wymogi określone w art. 129 ustawy o biegłych rewidentach, wraz z określeniem organów lub osób odpowiedzialnych w JZP za przeprowadzenia ww. weryfikacji;
- 2) dostarczanie radzie nadzorczej sprawozdań z posiedzeń komitetu audytu, omawianie z radą nadzorczą kwestii poruszanych na spotkaniach komitetu audytu;
- 3) zapewnienie komitetowi audytu swobody w zakresie korzystania z doradztwa i pomocy ze strony zewnętrznych ekspertów, w tym zapewnienie odpowiednich środków na realizację tego celu;
- 4) zapewnienie odbywania spotkań komitetu audytu (w oparciu o plan) oraz odpowiednią regularnością każdorazowo, jeżeli istnieje taka konieczność;
- 5) zapewnienie dokonywania przez komitet audytu oceny obszarów i procesów podlegających jego nadzorowi nie tylko na podstawie ustnych odpowiedzi kadry zarządzającej JZP, ale przede wszystkim na podstawie analizy dokumentów i innych źródeł informacji umożliwiających uzyskanie rozsądnego zapewnienia, iż ustne wyjaśnienia i deklaracje kadry zarządzającej odpowiadają rzeczywistości;
- 6) zapewnienie sporządzania przez komitet audytu raportu z prac rocznych, uwzględniającego ocenę ryzyka procesów i obszarów będących przedmiotem nadzoru komitetu audytu oraz podjętych działań i ich efektów. Raport powinien być udostępniany biegłemu rewidentowi;
- 7) zapewnienie udostępniania przez komitet audytu walnemu zgromadzeniu, wspólnikom lub właścicielom badanej JZP, dodatkowych sprawozdań sporządzanych na potrzeby komitetu audytu;
- 8) protokołowanie posiedzeń komitetu audytu w sposób analogiczny do protokołowania posiedzeń rady nadzorczej. Protokół zawierający rekomendacje powinien być przekazywany radzie nadzorczej;
- 9) dokonanie corocznej oceny swojej pracy i przekazanie jej radzie nadzorczej;
- 10) stała, płynna i bezpośrednia wymiana informacji i danych pomiędzy komitetem audytu, firmą audytorską i kluczowym biegłym rewidentem poprzez uczestnictwo w wspólnych spotkaniach mających za przedmiot analizę wyników inspekcji przeprowadzonych przez KNF, audytu, ocenę sytuacji jednostki zainteresowania publicznego oraz inne kwestie istotne dla jej funkcjonowania.

W odniesieniu do działań określonych w pkt 1, 2, 3, 6, 7 i 9 niniejszej części znajduje zastosowanie zasada proporcjonalności. Zakres wykonywanych działań określonych w wyżej wymienionych punktach powinien uwzględniać wielkość danej JZP oraz skalę

jej działalności, w szczególności w odniesieniu do mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstw.

XIII. PRZYKŁADOWE PYTANIA, NA KTÓRE KOMITET AUDYTU POWINIEN UZYSKAĆ ODPOWIEDŹ OD JZP LUB FIRMY AUDYTORSKIEJ

Przedstawiony poniżej katalog pytań, na które Komitet Audytu powinien uzyskać odpowiedź ma charakter przykładowy. Zakres zadawanych przez Komitet Audytu pytań powinien uwzględniać wielkość danej JZP oraz skalę jej działalności, w szczególności w odniesieniu do mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstw.

1. Pytania kierowane do JZP dotyczące funkcjonowania audytu wewnętrznego:

- 1) Czy audyt wewnętrzny funkcjonuje w sposób efektywny i skuteczny?
- 2) Czy wielkość i struktura komórki audytu wewnętrznego są adekwatne do wyznaczonych celów, a także czy przedmiotem realizowanych zadań audytowych są obszary generujące istotne ryzyko dla działalności JZP?
- 3) Czy pracownicy zatrudnieni w komórce audytu wewnętrznego posiadają odpowiednią wiedzę i doświadczenie zawodowe zapewniające prawidłowe wykonanie zadań?
- 4) Czy JZP zapewniła, że audyt wewnętrzny jest obiektywny i niezależny?
- 5) Czy pracownicy zatrudnieni w komórce audytu wewnętrznego mają zapewniony program systematycznego rozwoju zawodowego i kształcenia?
- 6) Czy prace komórki audytu wewnętrznego są odpowiednio zaplanowane, w tym czy kadra zarządzająca JZP nie wpływa lub nie ingeruje w sposób realizacji zadań audytowych? Czy plany audytu są poprzedzone analizą poziomu ryzyka wynikającego z działalności prowadzonej przez JZP?
- 7) Czy w JZP zostały opracowane szczegółowe procedury i metodyki badania audytowego?
- 8) Jak wygląda proces sporządzania raportów z przeprowadzonych zadań audytowych? Czy następuje proces przedstawienia wstępnych wyników z przeprowadzanego zadania audytowego? Czy w ostatecznym raporcie są przygotowane rekomendacje wraz z przygotowanym planem ich realizacji?
- 9) Jakie raporty są sporządzane przez komórkę audytu wewnętrznego i kto jest ich odbiorcą?
- 10) Czy raporty komórki audytu wewnętrznego są wykonywane terminowo?
- 11) Czy raporty komórki audytu wewnętrznego są wystarczająco szczegółowe?

- 12) Czy kadra zarządzająca JZP terminowo realizuje rekomendacje wydawane przez audyt wewnętrzny, jaka jest skala rekomendacji w przypadku których wydłużony jest termin realizacji wobec terminu pierwotnego. Czy w sytuacji braku ich realizacji przedstawia uzasadnienie dotyczące braku ich wdrożenia oraz przedstawia nowy harmonogram wdrożenia?
- 13) Czy audyt wewnętrzny lub zarząd JZP przekazuje do komitetu audytu raporty nt. sposobu wdrożenia rekomendacji wydanych przez audyt wewnętrzny?
- 14) Jakie działania można podjąć w przyszłości, aby komórka audytu wewnętrznego realizowała swoje zdania w sposób bardziej efektywny i skuteczny?
- 15) W jakim stopniu komórka audytu wewnętrznego korzysta ze wsparcia zewnętrznych ekspertów, w tym czy istnieją zadania audytowe podlegające outsourcingowi? Jeśli tak, to na podstawie jakich kryteriów wybierana jest firma outsourcingowa i w jaki sposób ograniczane są ryzyka związane z outsourcingiem?
- 16) Jakie kryteria są uwzględniane w trakcie ustalania długoterminowego planu działań audytu wewnętrznego?
- 17) Czy realizowane zadania audytowe obejmują procesy i obszary o istotnym znaczeniu dla działalności JZP oraz czy zidentyfikowane w nich ryzyko jest wysokie?
- 18) Jak audyt wewnętrzny ocenia wdrożony w JZP system kontroli wewnętrznej, system zarządzaniem ryzykiem, w tym zapobiegania nadużyciom oraz czy w JZP została wdrożona funkcję zgodności z prawem (compliance)?
- 19) Czy komórka audytu wewnętrznego banku monitoruje efektywność realizacji zaleceń poaudytowych? Czy raport w zakresie efektywności realizacji zaleceń poaudytowych przekazywany jest terminowo komitetowi audytu?
- 20) Czy pracownicy komórki odpowiedzialnej za audyt wewnętrzny posiadają odpowiednie wykształcenie kierunkowe oraz certyfikaty zawodowe np. CIA, CISA, ACCA?
- 21) Czy plan pracy komórki audytu wewnętrznego jest oparty o identyfikację i ocenę ryzyka działalności JZP?
- 22) Czy komórka audytu wewnętrznego skutecznie wdrożyła standardy audytu wewnętrznego (IIA)?
- 23) Czy działalność komórki audytu wewnętrznego została poddana ocenie wewnętrznej?
- 24) Czy działalność komórki audytu wewnętrznego została poddana niezależnej okresowej ocenie zewnętrznej?

- 25) Czy w przypadku banków działalność komórki audytu wewnętrznego została poddana niezależnej okresowej ocenie zewnętrznej co najmniej raz na 5 lat? Czy dokonuje jej podmiot spełniający warunki określony w Rekomendacji H KNF?

2. Pytania kierowane do osoby kierującej komórką audytu wewnętrznego:

- 1) Jak osoba kierująca komórką audytu wewnętrznego ocenia pracę biegłego rewidenta?
- 2) Czy biegły rewident współpracował z osobą kierującą komórką audytu wewnętrznego oraz czy korzystał z wyników pracy komórki audytu wewnętrznego w trakcie badania sprawozdania finansowego JZP?
- 3) Czy osoba kierująca komórką audytu wewnętrznego pozytywnie ocenia wiedzę i umiejętności osób zaangażowanych w proces badania sprawozdania finansowego?
- 4) Czy osoba kierująca komórką audytu wewnętrznego posiada informacje, które mogłyby wskazywać na brak niezależności firmy audytorskiej bądź kluczowego biegłego rewidenta, a także osób uczestniczących w przeprowadzaniu badania sprawozdania finansowego JZP?
- 5) Czy osoba kierująca komórką audytu wewnętrznego, gdyby była uprawniona do podejmowania decyzji o wyborze firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego, wybrałby ponownie tę samą firmę audytorską?
- 6) Czy w komórce audytu wewnętrznego istnieją wystarczające zasoby, aby przyjęty plan audytu na dany rok został zrealizowany?
- 7) Czy kadra zarządzająca jednostki zainteresowania publicznego wdraża rekomendacje wynikające z przeprowadzanych audytów wewnętrznych lub czy wdraża zalecenia biegłego rewidenta w związku z przeprowadzaniem badania sprawozdania finansowego JZP? Jakie najczęściej w tym zakresie występują trudności?
- 8) Czy kluczowi pracownicy działu rachunkowości i komórki audytu wewnętrznego mają określone swoje obowiązki? W jaki sposób zostało zapewnione, że ww. kluczowe osoby zostały zobowiązane do ich realizacji?

3. Pytania dotyczące istniejącego w JZP systemu kontroli wewnętrznej:

- 1) Czy JZP posiada proces weryfikujący czy wdrożone w JZP procedury wewnętrzne są stosowane i czy są one efektywne?
- 2) Czy w JZP istnieją kompleksowe zasady postępowania dotyczące stosowanych praktyk, konfliktu interesów i zasad etycznych? Czy są wdrożone w pełni? Czy ich wdrożenie i stosowanie jest monitorowane przez funkcje zgodności z prawem?

- 3) Czy przyjęte w JZP zasady postępowania dot. konfliktu interesów i zasad etycznych są znane wszystkim pracownikom? W jaki sposób jest potwierdzana znajomość tych zasad?
- 4) Czy pracownicy JZP potwierdzają okresowo, że przeczytali, zrozumieli oraz przestrzegają zasady postępowania dot. konfliktu interesów i zasad etycznych? W jaki sposób są dokumentowane takie potwierdzenia?
- 5) Czy transakcje z klientami, dostawcami, pracownikami JZP i innymi podmiotami opierają się na tych zasadach? W jaki sposób jest to sprawdzane?
- 6) Czy kierownictwo podejmuje odpowiednie działania w przypadku naruszenia zasad postępowania dot. konfliktu interesów i zasad etycznych? Jakie konkretne działania są podejmowane?
- 7) Czy JZP działa zapobiegawczo, aby ograniczyć zagrożenie wystąpienia oszustw? Jakie działania są podejmowane?
- 8) Czy JZP posiada system pozwalający na anonimowe informowanie na temat zaobserwowanych oszustw? W jaki sposób jest to dokumentowane? Jakie działania sprawdzające są wdrożone?
- 9) Czy jest określony minimalny poziom kompetencji, wiedzy i umiejętności dla osób nadzorujących i realizujących kluczowe funkcje w JZP, w tym czy zostały określone także wymogi dotyczące osób odpowiedzialnych za obszar audytu wewnętrznego, zarządzania ryzykiem, w tym zapobiegania nadużyciom, przeciwdziałania niezgodności z prawem (compliance), finansów/rachunkowości oraz sprawozdawczości? W jaki sposób te wymogi zostały udokumentowane i wdrożone?
- 10) Czy stosowane przez JZP zasady rachunkowości sprzyjają najlepszemu interesowi jednostki zainteresowania publicznego w długim okresie? Kto określa te interesy?
- 11) Czy wartościowe aktywa JZP są chronione przed nieupoważnionym dostępem i wykorzystaniem? Jakie systemy zabezpieczeń są stosowane?
- 12) Czy pełnomocnictwa udzielane w jednostce zainteresowania publicznego są delegowane do odpowiednio przypisanych zakresów obowiązków? W jaki sposób jest to sprawdzane?
- 13) Czy w JZP dyrektorzy wyższego szczebla są zaangażowani w rozwiązywanie kwestii problematycznych oraz wdrażanie usprawnień lub dokonywanie odpowiednich modyfikacji istniejących procesów w celu ograniczenia lub wyeliminowania możliwości powstania ewentualnych problemów? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- 14) Czy w jednostce zainteresowania publicznego zostały wdrożone regulacje wewnętrzne wyznaczające dla danych osób limity kwotowe w zakresie uprawnień dotyczących

możliwości dokonywania wydatków oraz realizacji określonych transakcji, czy są one spójne z zakresem odpowiedzialności ww. osób?

- 15) Czy w trakcie ostatniego roku zaistniały w JZP istotne zmiany w zakresie sposobu realizacji kontroli wewnętrznej w obszarze rachunkowości oraz sprawozdawczości, w tym np. czy nastąpiła implementacja nowych systemów operacyjnych wykorzystywanych do ww. celów lub, czy nastąpiła poprawa dotycząca istotnych słabości ww. kontroli lub znacznych odchyień czasowych w realizacji zaleceń wydanych przez audyt wewnętrzny?

4. Pytania dotyczące oceny ryzyka:

- 1) Czy JZP określiła strategię postępowania ze zidentyfikowanym ryzykiem i czy zostały podjęte działania zmierzające do ograniczenia tego ryzyka?
- 2) Czy JZP dokonuje systematycznej, okresowej identyfikacji i oceny obszarów ryzyka? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- 3) Czy w JZP został opracowany plan zastępstw na kluczowych stanowiskach oraz czy przewidziane w tym zakresie działania są faktycznie realizowane w procesie zastępowalności na tych stanowiskach?
- 4) Czy JZP uwzględnia ryzyko zewnętrzne, np. warunki ekonomiczne? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- 5) Czy JZP uwzględnia ryzyko wewnętrzne, np. zabezpieczenie systemu informatycznego? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- 6) Czy JZP ocenia ryzyko możliwości popełnienia błędów przy sporządzaniu sprawozdania finansowego i podejmuje kroki w celu jego ograniczenia? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- 7) Czy JZP uwzględnia ryzyko związane z operacjami zagranicznymi i ich wpływ na proces sprawozdawczości finansowej? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- 8) Czy w JZP jest wdrożona procedura w celu rozpoznania i zarządzania ryzykiem oraz czy ta procedura jest dostosowana do rozmiaru jednostki oraz jej otoczenia zewnętrznego?
- 9) Czy w JZP istnieje mapa ryzyk i czy plany działania JZP zmierzające do ograniczenia tych ryzyka są analizowane systematycznie? Jeśli tak, to przez kogo?
- 10) Czy w JZP są przeglądane uwagi na temat zagrożeń opracowane przez osobę odpowiedzialną za zarządzanie ryzykiem?

- 11) Czy JZP zdefiniowała i wdrożyła proces monitorowania działań i oceny skuteczności tych działań? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- 12) Czy JZP określiła i wdrożyła proces raportowania wyników zarządzania ryzykiem? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- 13) Czy JZP wskazała osoby odpowiedzialne za zarządzanie ryzykiem, w szczególności za następujące elementy ryzyka:
 - a) zasady funkcjonowania,
 - b) mechanizm zapobiegania i ochrony,
 - c) plany kontynuacji i wznowienia działalności,
 - d) strategię w zakresie zawieranych ubezpieczeń,
 - e) strategię w zakresie likwidacji szkód oraz sporów,
 - f) strategię w zakresie zarządzania i komunikacji kryzysowej?
- 14) Czy w przypadku, gdy JZP zleca dokonywanie wyceny przez eksperta zewnętrznego (np. biegłego rzeczoznawcę, aktuarusza), organ zarządzający wpływa na wybór metody stosowanej do wyceny przez ww. eksperta?
- 15) Czy w JZP istnieje presja ze strony organu zarządzającego, która może wpływać na obiektywizm i niezależność biegłego rewidenta lub firmy audytorskiej?

5. Pytania kierowane do biegłego rewidenta:

- 1) Czy firma audytorska dysponuje odpowiednią ilością czasu i zasobami niezbędnymi do przeprowadzenia badania?
- 2) Czy firma audytorska stosuje system kontroli wewnętrznej, gwarantujący odpowiednią jakość badania?
- 3) Czy JZP dostarczył biegłemu rewidentowi wszystkie dokumenty dotyczące badanych sprawozdań finansowych w wymaganych przez biegłego rewidenta terminach oraz czy biegły rewident miał zastrzeżenia do jakości tych dokumentów?
- 4) Czy JZP odpowiedziała na wszystkie pytania biegłego rewidenta?
- 5) Czy JZP ograniczała biegłemu rewidentowi zakres przeprowadzanego badania sprawozdania finansowego sporządzonego przez JZP? Jeśli został ograniczony, to z jakiego powodu?

- 6) Jak kadra zarządzająca JZP podchodzi do zastrzeżeń/modyfikacji w opinii biegłego rewidenta? Czy jest sporządzony plan naprawczy w odpowiedzi na uwagi biegłego rewidenta?
- 7) Czy zgłaszane przez biegłego rewidenta korekty i uwagi do sprawozdania są przyjmowane czy też zazwyczaj są odrzucane przez organ zarządzający JZP?
- 8) Czy komunikacja z osobami sporządzającymi sprawozdania finansowe JZPi kadra zarządzająca była właściwa i efektywna (w tym czy biegły rewident miał stały kontakt z przedmiotowymi osobami oraz uzyskiwał terminowo wszystkie informacje niezbędne do realizacji swoich zadań)?
- 9) Czy w przedstawionym do badania sprawozdaniu finansowym JZP zaproponowano istotne korekty? Jeśli tak, to czy nie było przeszkód, aby je wprowadzić?
- 10) Czy wszystkie uwagi/korekty biegłego rewidenta zostały uwzględnione w sprawozdaniu finansowym JZP?
- 11) Czy zdaniem biegłego rewidenta osoby prowadzące księgi rachunkowe JZP mają wystarczającą wiedzę merytoryczną?
- 12) Czy był przygotowany przez biegłego rewidenta list do organu zarządzającego JZP? Na jakie kwestie/obszary zwracał uwagę biegły rewident?
- 13) Jakie obszary powinny być poprawione w JZP, aby kontrola wewnętrzna lepiej funkcjonowała?
- 14) Czy wystąpiły naciski ze strony kadry zarządzającej JZP na osoby sporządzające sprawozdanie finansowe oraz ekspertów zewnętrznych dokonujących wyceny?
- 15) Czy biegły rewident uważa, że organ zarządzający JZP jest pod jakąkolwiek presją, mającą na celu zaakceptowanie sprawozdania finansowego pomimo jego nierzetelności? Kto w takim przypadku może wywierać presję na organ zarządzający?
- 16) Czy nastąpiły zmiany w zakresie badania lub zaplanowanych procedurach, strategii badania wynikające ze zmian oceny ryzyka przez biegłego rewidenta?
- 17) Czy biegły rewident korzystał z usług zewnętrznych specjalistów lub konsultował się z własnymi ekspertami w istotnych kwestiach?
- 18) Czy biegły rewident zidentyfikował inne ryzyka i niepewności, których komitet audytu powinien być świadomy?
- 19) Czy zanotowano istotne, nadzwyczajne transakcje? Czy biegły rewident zakwestionował zastosowane podejście księgowo w zakresie tych transakcji?

- 20) Jakie znaczące braki i istotne słabości w kontroli wewnętrznej JZP w zakresie raportowania finansowego, włączając kontrole automatyczne, zostały zidentyfikowane podczas badania sprawozdania?
- 21) Jak organ zarządzający JZP zareagował na zidentyfikowane znaczące braki i istotne słabości, w tym czy sprawozdanie z badania odnosi się do tych kwestii?
- 22) Jakie obszary w zakresie sporządzania sprawozdania finansowego przez JZP w ocenie biegłego rewidenta są wysoko ryzykowne? Jakie działania kontrolne zostały zaplanowane w tych obszarach?
- 23) Czy biegły rewident sporządził dodatkowe sprawozdanie dla komitetu audytu?

6. Pytania kierowane do dyrektora działu finansów JZP:

- 1) Jak dyrektor działu finansów ocenia pracę biegłego rewidenta?
- 2) Czy dyrektor działu finansów pozytywnie ocenia wiedzę i umiejętności osób zaangażowanych w proces badania sprawozdania finansowego?
- 3) Czy w sytuacji, w której dyrektor działu finansów byłby uprawniony do podejmowania decyzji o zatrudnieniu firmy audytorskiej do badania sprawozdania finansowego, to czy ponownie wybrałby tę samą firmę?
- 4) Czy istnieją przypuszczenia lub dowody potwierdzające, że świadomie nie zostały przekazane biegłemu rewidentowi, wymagane lub właściwe informacje?
- 5) Czy były obszary, w których JZP przyjęła po raz pierwszy lub zmodyfikowała zasady wyceny i ujmowania, gdzie w przypadku zastosowania innego akceptowalnie alternatywnego podejścia księgowego spowodowałoby, że wykazane przez JZP wyniki lub wartości byłyby znacząco inne?
- 6) Czy zaistniały zmiany w polityce rachunkowości JZP, które miały znaczący wpływ na tegoroczne sprawozdanie finansowe, lub oczekuje się, że będą miały wpływ na sprawozdania sporządzane w kolejnych okresach sprawozdawczych?
- 7) Czy JZP otrzymała uwagi od KNF nt. sposobu sporządzania sprawozdań finansowych? W jaki sposób JZP odniosła się do tych uwag?
- 8) Czy stosowane zasady rachunkowości sprzyjają najlepszemu interesowi JZP w długim horyzoncie czasu? Kto w JZP określa takie interesy?
- 9) Czy uwagi lub korekty biegłego rewidenta zostały wprowadzone przez organ zarządzający JZP, a jeśli zostały odrzucone to z jakiego powodu?

7. Pozostałe pytania, na które komitet audytu powinien uzyskać odpowiedź:

- 1) W jaki sposób i na jakiej podstawie kierownictwo ustaliło, że firma audytorska posiada odpowiednią wiedzę i umiejętności do wykonywania swojej pracy?
- 2) Czy odbywają się regularne spotkania komitetu audytu JZP z dyrektorem działu finansowego, dyrektorem działu audytu wewnętrznego i biegłym rewidentem? Czy z tych spotkań są sporządzane protokoły?
- 3) Czy komitet audytu otrzymuje istotne informacje od kadry zarządzającej JZP w celu przygotowania się do spotkania z odpowiednim wyprzedzeniem?
- 4) Czy istnieje proces informowania członków komitetu audytu o istotnych kwestiach sprzyjających pełnemu zrozumieniu tych zagadnień?
- 5) Czy komitet audytu jest informowany o zmianie pracowników JZP na kluczowych stanowiskach, w szczególności w komórce audytu wewnętrznego, dziale księgowości oraz w dziale finansowym?
- 6) Czy osoby zajmujące się rachunkowością JZP są specjalistami w tej dziedzinie? W jaki sposób jest to weryfikowane?
- 7) Czy struktura organizacyjna JZP jest dostosowana do rozmiarów jednostki?
- 8) Czy jest przeprowadzane systematyczne porównanie osiągniętych wyników JZP z założonymi w budżecie i czy wdrożono skuteczny proces monitorowania działań podejmowanych w sytuacji wystąpienia odchyłeń? W jaki sposób?

XIV. ZAŁĄCZNIK DO REKOMENDACJI

1. Naruszenie bezstronności i niezależności – wybrane regulacje określone w art. 69 ustawy o biegłych rewidentach.

Art. 69 ust 4. Firma audytorska, członkowie zespołu wykonującego badanie oraz osoba fizyczna mogący wpłynąć na wynik badania są niezależni od badanej jednostki i nie biorą udziału w procesie podejmowania decyzji przez badaną jednostkę co najmniej w okresie objętym badanym sprawozdaniem finansowym oraz okresie przeprowadzania badania.

Art. 69 ust. 5. Firma audytorska oraz kluczowy biegły rewident podejmują niezbędne działania w celu zapewnienia, że przy przeprowadzaniu badania na ich niezależność nie wpływał żaden rzeczywisty ani potencjalny konflikt interesów, relacje gospodarcze ani żadne inne bezpośrednie lub pośrednie relacje między badaną jednostką a firmą audytorską, członkami zespołu wykonującego badanie, członkami sieci, do której należy firma audytorska, kierownictwem firmy audytorskiej lub osobami związanymi z nimi stosunkiem kontroli.

Art. 69 ust 6. Firma audytorska oraz kluczowy biegły rewident nie przeprowadzają badania, jeżeli istnieje zagrożenie wystąpienia autokontroli, czerpania korzyści własnych, promowania interesów badanej jednostki, zażyłości lub zastraszenia spowodowanych stosunkiem finansowym, osobistym, gospodarczym, zatrudnienia lub innym między badaną jednostką a kluczowym biegłym rewidentem, firmą audytorską, członkiem sieci, do której należy firma audytorska, lub osobą fizyczną mogącą wpłynąć na wynik badania, wskutek czego obiektywna, racjonalna i poinformowana osoba trzecia mogłaby wnioskować, że niezależność kluczowego biegłego rewidenta lub firmy audytorskiej jest zagrożona pomimo zastosowania zabezpieczeń zmierzających do wyeliminowania lub zredukowania zagrożenia do akceptowalnego poziomu.

Art. 69 ust 7. Kluczowy biegły rewident, firma audytorska i jej pracownicy uczestniczący w przeprowadzaniu badania oraz osoba fizyczna biorąca bezpośredni udział w czynnościach w zakresie badania, z której usług korzysta lub którą nadzoruje kluczowy biegły rewident lub firma audytorska, a także osoby blisko z nimi związane:

- 1) nie mogą posiadać ani czerpać istotnych i bezpośrednich korzyści z instrumentów finansowych, w tym z udziałów w kapitale własnym, papierów wartościowych w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, kredytów, pożyczek lub innych instrumentów dłużnych, w tym z praw i obowiązków do nabycia tych instrumentów finansowych oraz instrumentów pochodnych bezpośrednio powiązanych z tymi instrumentami finansowymi, wyemitowanych, gwarantowanych lub w inny sposób wspieranych przez jakąkolwiek badaną jednostkę objętą wykonywanymi przez nich czynnościami w zakresie badania;
- 2) nie mogą uczestniczyć w transakcjach, których przedmiotem są instrumenty finansowe, określone w pkt 1.

Art. 69 ust 8. Nie narusza niezależności:

- 1) posiadanie lub czerpanie przez osoby lub podmioty, o których mowa w ust. 7, korzyści z:
 - a) instrumentów finansowych, które posiadane są pośrednio poprzez udział w zdywersyfikowanych programach zbiorowego inwestowania, w szczególności funduszach emerytalnych, funduszach inwestycyjnych oraz ubezpieczeniowych funduszach kapitałowych oferowanych przez zakłady ubezpieczeń, o ile programy te nie są kontrolowane przez osoby lub podmioty, o których mowa w ust. 7, lub w stosunku do tych programów nie są podejmowane decyzje inwestycyjne, na które wpływ mają osoby lub podmioty, o których mowa w ust. 7, lub
 - b) kredytów lub pożyczek udzielonych na warunkach rynkowych w ramach zwykłej działalności przez badane jednostki, uprawnione do udzielania kredytów na podstawie odrębnych przepisów lub
- 2) uczestniczenie w transakcjach, których przedmiotem są instrumenty, o których mowa w pkt 1 lit. a.

Art. 69 ust 9. Kluczowy biegły rewident, firma audytorska, jej pracownicy uczestniczący w przeprowadzaniu badania oraz osoba fizyczna, biorąca bezpośredni udział w czynnościach w zakresie badania, z której usług korzysta lub którą nadzoruje kluczowy biegły rewident lub firma audytorska, a także osoby z nimi blisko związane, nie mogą uczestniczyć w określaniu wyniku badania badanej jednostki ani w inny sposób nie mogą wpływać na ten wynik, jeżeli:

- 1) posiadają instrumenty finansowe, w tym udziały w kapitale własnym, papiery wartościowe w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, kredyty, pożyczki lub inne instrumenty dłużne, w tym prawa i obowiązki do nabycia tych instrumentów finansowych oraz instrumentów pochodnych bezpośrednio powiązanych z tymi instrumentami finansowymi, wyemitowane przez badaną jednostkę, z wyjątkiem takich, które posiadane są pośrednio poprzez udział w zdywersyfikowanych programach zbiorowego inwestowania, w szczególności funduszach emerytalnych, funduszach inwestycyjnych oraz ubezpieczeniowych funduszach kapitałowych oferowanych przez zakłady ubezpieczeń, o ile programy te nie są kontrolowane przez te osoby lub firmy lub w stosunku do tych programów nie są podejmowane decyzje inwestycyjne, na które wpływ mają te osoby lub firmy, a także z wyjątkiem kredytów lub pożyczek udzielonych na warunkach rynkowych w ramach zwykłej działalności przez badane jednostki, uprawnione do udzielania kredytów na podstawie odrębnych przepisów;
- 2) posiadają instrumenty finansowe, w tym udziały w kapitale własnym, papiery wartościowe w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, kredyty, pożyczki lub inne instrumenty dłużne, w tym prawa i obowiązki do nabycia tych instrumentów finansowych oraz instrumentów pochodnych bezpośrednio powiązanych z tymi instrumentami finansowymi, wyemitowane przez jednostkę powiązaną z badaną jednostką, których posiadanie może spowodować lub może być postrzegane przez obiektywną, racjonalną i poinformowaną

osobę trzecią jako powodujące konflikt interesów, z wyjątkiem takich, które posiadane są pośrednio poprzez udział w zdywersyfikowanych programach zbiorowego inwestowania, w szczególności funduszach emerytalnych, funduszach inwestycyjnych oraz ubezpieczeniowych funduszach kapitałowych oferowanych przez zakłady ubezpieczeń, o ile programy te nie są kontrolowane przez te osoby lub firmy lub w stosunku do tych programów nie są podejmowane decyzje inwestycyjne, na które wpływ mają te osoby lub firmy;

- 3) w okresie, o którym mowa w ust. 4, pozostawali z badaną jednostką w stosunku pracy, stosunku gospodarczym lub innym stosunku, który może spowodować lub może być postrzegany przez obiektywną, racjonalną i poinformowaną osobę trzecią jako powodujący konflikt interesów;
- 4) uczestniczyli w prowadzeniu ksiąg rachunkowych lub sporządzaniu dokumentacji księgowej lub sprawozdań finansowych badanej jednostki w roku obrotowym poprzedzającym okres objęty badaniem, w okresie objętym badanym sprawozdaniem lub okresie przeprowadzania badania;
- 5) są przedstawicielami prawnymi (pełnomocnikami), członkami organów nadzorczych, zarządzających lub pracownikami badanej jednostki lub jednostki z nią powiązanej;
- 6) biorą udział w procesie zarządzania badaną jednostką i podejmowania przez nią decyzji;
- 7) świadczą usługi inne niż badanie, mające istotny wpływ na badane sprawozdanie finansowe;
- 8) istnieją inne okoliczności naruszające niezależność w stopniu uniemożliwiającym ograniczenie tego naruszenia przy użyciu jakiegokolwiek zabezpieczenia, które nie pozwalają na sporządzenie bezstronnego i niezależnego sprawozdania z badania.

2. Opis procesu zawarcia przez JZP umowy o badanie sprawozdania finansowego z firmą audytorską

Wyboru (powołania) firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego nie może dokonać kierownik JZP, natomiast jest on zobowiązany do zawarcia umowy o badanie ustawowe, stanowiącej realizację postanowień zawartych w uchwale organu dokonującego wyboru (powołania) firmy audytorskiej. JZP stosuje przepisy art. 16 ust. 3 Rozporządzenia nr 537/2014, w przypadku, gdy wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego dokonuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe, albo przepisy art. 130 ust. 2 i 3 ustawy o biegłych rewidentach, gdy wyboru dokonuje organ inny niż organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe.

Zarówno zgodnie z art. 16 ust. 3 Rozporządzenia 537/2014, jak i zgodnie z art. 130 ustawy o biegłych rewidentach, za procedurę wyboru firmy audytorskiej przez JZP jest odpowiedzialny komitet audytu.

W przypadku, gdy następuje wybór dotychczasowej firmy audytorskiej przeprowadzającej badanie ustawowe JZP, co ma zastosowanie w przypadku przedłużenia umowy o badanie ustawowe, rekomendacja komitetu audytu powinna zawierać wskazanie jednej firmy audytorskiej, której komitet audytu proponuje powierzyć badanie ustawowe. Natomiast jeśli wybór firmy audytorskiej nie dotyczy przedłużenia umowy o badanie, co oznacza, że dokonywany jest wybór nowej firmy audytorskiej, np. w związku z obowiązkiem zmiany firmy audytorskiej po upływie 5 letniego okresu maksymalnego zatrudnienia, rekomendacja komitetu audytu JZP powinna zawierać przynajmniej dwie możliwości wyboru firmy audytorskiej wraz z uzasadnieniem oraz wskazanie uzasadnionej preferencji wobec jednej z nich. Rekomendacja komitetu audytu jednostki zainteresowania publicznego wydawana jest w następstwie procedury wyboru, zorganizowanej przez badaną JZP, spełniającej kryteria określone odpowiednio w art. 16 ust. 3 Rozporządzenia lub w art. 130 ust. 3 pkt 2 ustawy o biegłych rewidentach. Należy zwrócić uwagę, że zarówno przepisy art. 16 ust. 3 Rozporządzenia 537/2014, jak i przepisy art. 130 ust. 3 pkt 2 ustawy o biegłych rewidentach wymagają, by to badana JZP, np. przy udziale kierownika jednostki zapewniła przeprowadzenie procesu wyboru firmy audytorskiej w oparciu o zasady równego traktowania, uczciwej konkurencji i przejrzystości, jak również, by zapewniona była swoboda określenia procedury wyboru przez komitet audytu. Ponadto, konieczne jest sporządzenie przez badaną JZP, np. przy udziale kierownika jednostki, sprawozdania zawierającego wnioski z przeprowadzonej procedury wyboru, która podlega zatwierdzeniu przez komitet audytu. Należy zatem zauważyć, że to wnioski z przeprowadzonej przez badaną JZP procedury wyboru stanowią będą podstawę rekomendacji wydawanej przez komitet audytu w zakresie wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania ustawowego JZP.

W przypadku, gdy w ramach przetargu organizowanego przez JZP i kierowanego do firm audytorskiej w celu dokonania wyboru firmy audytorskiej do przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego JZP zgłosi się również firma audytorska, która dotychczas

przeprowadzała badanie sprawozdania finansowego JZP i której dotychczasowy okres nieprzerwanego badania wynosi 5 lat, przedstawiona oferta musi zawierać klauzulę określającą, że firma audytorska będzie świadczyła usługi pod warunkiem, że JZP złoży do UKNF na podstawie art. 17 ust. 6 Rozporządzenia nr 537/2014 wniosek o zezwolenie o przedłużenie okresu badania sprawozdania finansowego i uzyska zgodę organu nadzoru w tym zakresie.